

Sigurd Kloppenborg Skrumsager i Rusland 1916.

Sigurd Kloppenborg Skrumsager

**Oplevelser og tanker fra deltagelsen
ved fronterne under 1. verdenskrig**

Forord

Sigurd er min morbror. Jeg har skrevet hans historie primært ud fra de godt 1000 breve, som han skrev og sendte til sine forældre og søskende fra hans lange periode i tysk militærtjeneste i årene fra november 1914, og til han kom hjem på rekreation i november 1917.

Sigurd var med ved Østfronten fra marts 1915 til december 1916. Den 4. december blev han overflyttet til Vestfronten, hvor han var med i fronten mellem Lens og Arras. Han blev alvorligt syg i de sidste dage af marts 1917, indlagt på krigslazaret nr. 23 i Ath og i august overført til Elberfeld. I november 1917 kom han endeligt hjem til København på rekreation, og den tyske krigstjeneste var dermed slut for ham.

Andre væsentlige kilder til fortællingen er 15 breve fra læge Hans Lausten-Thomsen til Sigurds forældre, hvori lægen hver dag udførligt redegjorde for Sigurds sygdom og udvikling. Læge Hans Lausten-Thomsen gjorde tjeneste på Krigslazaret 23 i Ath, hvor Sigurd blev indlagt en af de sidste dage i marts 1917. Desuden har jeg medtaget andre oplysninger fra breve fra forældre og søskende til belysning af Sigurds situation. For at sætte Sigurds oplevelser ind i et større perspektiv har jeg medtaget oplysninger om landsdelen Slesvig efter 1864 og en opsummering af de alliancer, som førte til den omfattende 1. verdenskrig.

Nogle ord og stednavne har ikke kunnet identificeres.

Sproget er ikke rettet bortset fra, at navneord er stavet med lille og andre mindre detaljer.

Nogle få breve er gengivet i deres fulde længde.

Jeg har fået stor værdifuld hjælp fra flere til at udarbejde denne beretning om Sigurd. Uden denne hjælp ville det ikke have været muligt for mig. Det vil jeg gerne takke alle medvirkende for.

København, oktober 2011

Jens Skrumsager Skau

Sigurds kadaverskilt

Barndom og ungdom

Oversigt 1893-1925

Sigurd Kloppenborg Skrumsager blev født på Bejstrupgård i Københoved den 6. juli 1894. Han var den ældste af en børneflokk på fem. De øvrige søskende var Niels Ebbesen født den 3. juni 1896, Erik Kloppenborg Skrumsager født den 14. juni 1900, Anne Marie Skau (f. Kloppenborg Skrumsager) født den 29. juli 1904 og Gunnar Kloppenborg Skrumsager født den 23. oktober 1906.

Sigurd voksede op sammen med sine 4 søskende på Bejstrupgård, Københoved, lige syd for Kongeåen.

I grundskolen mellem ca. 1900 til 1908 gik han i Københoved skole, hvor undervisningen som påbudt foregik på og i tysk.

Mange dansksindede sørgede for, at børnene fik danskundervisning hjemme. Således fik Sigurd og de andre søskende på Bejstrupgård undervisning ved hjælp af danske hjemmelærere.

Efter grundskolen var Sigurd på Hejls Efterskole i vinteren 1909-1910, hvorefter han var hjemme på Bejstrupgård om sommeren. Vinteren 1910-1911 var Sigurd på Krabbesholm Højskole. Fra 1. maj 1911 og et år frem havde Sigurd plads på en gård i Stenderup ved Nybøl ikke langt fra Dybbøl. Han har sandsynligvis haft plads på Hans Iversens gård i Stenderup. Sommeren 1912 var Sigurd igen på Bejstrupgård.

I vinteren 1912-1913 var Sigurd på Ryslinge Højskole, hvorefter han havde plads på Sjælland i nærheden af Lundby. Vinteren 1913-1914 var Sigurd på Askov højskole.

Sigurd ønskede at komme ind ved garden i Berlin. Han havde søgt, men fået afslag, fordi de lokale myndigheder havde tiltænkt ham med hans sindelag noget meget mere "passende." Sigurd rejste derfor til Halle i Sachsen i sommeren 1914 og meldte sig som bosiddende på en gård, hvor han som volontør arbejdede i landbruget. Ved at flytte sikrede han sig at skulle på session i Berlin. Han blev bedt om at stille til session den 2. oktober 1914 og indkaldt til rekrut ved den kejserlige garde den 14. november samme år. Han deltog i 1. verdenskrig på tysk side i perioden fra 15. marts 1915, indtil han blev alvorligt syg og indlagt på Lazaret 23 i Ath, Belgien i april 1917.

Læge Hans Lausten-Thomsen tog sig af Sigurd fra den 8. maj 1917, indtil han blev overført til rekreation i Elberfeld den 25. august samme år. Lausten-Thomsen reddede uden al tvivl Sigurds liv.

Efter opholdet i Elberfeld fik han i begyndelsen af november 1917 endelig lov til at rejse hjem til Bejstrupgård til fortsat rekreation. Den tyske krigstjeneste var dermed slut for ham.

Sigurd var igen på Askov Højskole 1918-1919 og fortsatte måske i et mindre omfang også i vinteren 1919-1920.

I maj til juli 1920 var Sigurd på Silkeborg Bad til behandlinger for tuberkulose.

I 1920-21 var Sigurd på Vejle Tuberkulose Sanatorium til behandling for tuberkulose. Her mødte han Christine Clausen, født den 23. februar 1896 i Nordborg på Als. Christine var uddannet som sygeplejerske. De blev gift den 10. oktober 1924.

Forinden havde Sigurd købt Kanekær i Kelstrup til overtagelse den 1. juli 1924.

I 1925 var Sigurd i en længere periode indlagt på Sønderborg Statsshospital til behandling for tuberkulose i lunger og ryg. I den periode stod Christine for Kanekærs drift.

For de alvorlige helbredsskader, som Sigurd pådrog sig i tysk krigstjeneste, fik han krigsinvaliddepension af den danske stat. Den danske stat havde i forbindelse med fredsslutningen påtaget sig dette ansvar.

Ved den tyske besættelse af Danmark i 1940 viste det sig, at Sigurd ikke havde fået dansk statsborgerskab. De tyske myndigheder gjorde derfor krav om, at Sigurd igen trådte ind i tysk tjeneste. Det blev dog efter en besværlig proces undgået.

Bejstrupgård

Hvordan startede 1. verdenskrig, og hvorfor blev den så omfattende?

- Mordet på kronprins Franz Ferdinand i Sarajevo den 28. juni 1914.
- Østrig-Ungarn benyttede denne lejlighed til at ville erobre flere lande på Balkan og gav derfor Serbien et ultimatum, som ikke kunne opfyldes.
Østrig-Ungarns kejser Franz Josef erklærede Serbien krig den 28. juli 1914.
- Rusland havde en traktat med Serbien og annoncerede straks en mobilisering af deres hær for at støtte Serbien militært.
- Tyskland var allieret med Østrig-Ungarn ved en traktat, og i lyset af den russiske mobilisering mod Østrig-Ungarn erklærede de Rusland krig den 1. august 1914.
- Frankrig var bundet af en traktat med Rusland og var pludselig teknisk i krig med Tyskland og Østrig-Ungarn. Den 3. august 1914 invaderede Tyskland det neutrale Belgien for at nå Paris hurtigst muligt.
- England var allieret med Frankrig i en mere løs traktat, men følte sig moralsk forpligtet til at beskytte Frankrig, og de erklærede Tyskland krig den 4. august 1914. En anden vigtig årsag var også at beskytte det neutrale Belgien.
- Med England i krig var alle dets kolonier også omfattet af krigen på den ene eller anden måde (Australien, Canada, Indien, New Zealand og Sydafrika).

- USA erklærede sig helt neutral, indtil de aktivt gik ind i krigen den 6. april 1917.
- Japan havde en militæraftale med England og erklærede Tyskland krig den 23. august 1914.
- To dage senere, den 25. august 1914, erklærede Østrig-Ungarn Japan krig.
- Italien var allieret med Tyskland og Østrig-Ungarn, men holdt sig udenfor i begyndelsen og erklærede sig neutral. Dog i maj 1915 sluttede Italien sig kampen mod Tyskland og Østrig-Ungarn.

Alliancer i Europa 1. verdenskrig

Hvorfor Sigurd gik med i krigen som tysk soldat?

Sigurd var dansksindet, men tysk statsborger, fordi han blev født i den tabte danske landsdel Slesvig-Holsten. Han var dermed forpligtet til at blive tysk soldat, med mindre han ville stikke af over grænsen. Det kunne have den alvorlige konsekvens, hvis Tyskland fortsat bevarede herredømmet over landsdelen, at han ligesom alle andre ikke senere ville kunne komme tilbage til sin hjemstavn og for eksempel overtage den fædrene gård.

Mange dansksindede unge mænd valgte dog at rejse væk fra Nord- og Sydslesvig lige efter 1864 for at undgå at komme i tysk uniform og aflægge faneeden til den tyske kejser. Paragraf 5 i Fredsaftalen fra Prag gav håb om en snarlig fri folkeafstemning om genforening med Danmark i de nordlige distrikter af Slesvig. Derved blev landsdelen affolket for dansksindede unge mennesker. I 1878 blev denne paragraf ophævet. For optanterne var der derfor kun ringe håb om, at de herefter kunne bevare deres hjemstavnens ret. Dette blev nogle gæve unge dansksindede mænd opmærksomme på. De trak selv i tysk uniform og anbefalede andre unge mænd at gøre det samme. Denne tilskyndelse fulgte langt de fleste, således også Sigurd samt hans bror Niels Ebbesen. Deres far, Hans Diderik Kloppenborg Skrumsager, havde selv fulgt opfordringen. Fra oktober 1888 og til slutningen af september 1891 lå han ved Kejser Garden i Berlin som kavalierist. Niels Ebbesen deserterede til Danmark i september 1918. Den sidste pakke med mad (stegt skinke med æbler) afsendte hans mor ifølge optegnelser den 4. september 1918. Sandsynligvis har han kort tid derefter fået orlov, for at kunne deltage i sine forældres sølvbryllup den 20. oktober 1918. I den forbindelse deserterede han over grænsen. På det tidspunkt stod det klart, at tyskerne med stor sandsynlighed ville tabe krigen, og af dele af Sønderjylland ville komme tilbage til Danmark.. Erik blev indkaldt til session i Gram i slutningen af marts 1918. Han havde forinden ved en læge fået en attest på, at han var meget dårligt gående og ikke tålte anstrengelser. I et brev af 18. marts instruerede hans far Erik i, hvordan han skulle forholde sig ved sessionen: "Skulle de spørge, om du nok kan tåle at gå, skal du sige, at det kun er dårligt. I foråret, når det skal gås meget efter en harve, har du sat dig op på tromlen for at spare dine fødder, eller også har du mest været ved andet arbejde, hvor du ikke havde behov for at gå, som ved at køre ajle. Det gælder om at bruge det tysk, du kan og svare hurtigt."

Fortyskningen af Slesvig skærpedes mere og mere efter 1864 og især i Köller i perioden (1897-1901). Tysk blev det eneste officielle sprog i kirker, skoler og i administrationen. Danske møder blev forbudte. Fortyskningen blev tillige kraftigt støttet ved, at den tyske stat opkøbte de bedste gårde og satte tyske forpagtere og medarbejdere på. Hensigten var målrettet at fortyske hele landsdelen.

Nord- og Sydslesvig

Det var således ikke med den gode vilje, at Sigurd gik i krig på tysk side. Nødvendigheden for at sikre dansksindede i landsdelen krævede det. For hvis Tyskland vandt, ville landsdelen under alle omstændigheder fortsat være en del af Tyskland, og han ville aldrig kunne komme tilbage til hjemstavnen. Nu gik det heldigvis anderledes. Tyskland tabte krigen, og fredstraktaten indgået i Versailles gav mulighed for en folkeafstemning. Ved folkeafstemningen den 10. februar 1920 i zone 1 (Nordslesvig) stemte 75 procent for, at Sønderjylland blev genforenet med Danmark.

30 000 dansksindede mænd var i 1. verdenskrig i tysk krigstjeneste, og 5000 mistede livet for en sag, som ikke var deres. Det er svært at sætte tal på, hvor mange der overlevede med sår på sjæl og legeme. Men mange dansksindede havde været under pikkelhuen og mere eller mindre modvilligt aflagt eden til den tyske kejser mellem 1864 og 1918.

Sigurd kom levende, men syg tilbage til landsdelen. Han blev gift, fik fire børn og blev en dygtig landmand med et mønsterlandbrug på Kane-kær i Kelstrup. Desuden fik han forskellige tillidsposter. Blandt andet var han i en årrække medlem af Haderslev Amtsråd, medlem af bestyrelsen for Rødding højskole og næstformand for dagbladet Dannevirke.

Kanekær, Kelstrup

Hovedindhold og strukturering af fortællingen

Indledning

Historiske og personlige oplevelser og betragtninger fra Sigurds breve er medtaget i de følgende fire kapitler. Kun i meget ringe grad er der referencer til breve og pakker, som blev sendt til ham i perioden, fra han blev indkaldt, til han var hjemme igen. Der findes en oversigt over pakker, over indholdet i pakkerne, samt over breve der blev sendt. Der er i brevene henvisninger til Gud, troen på det gode og håbet for en snarlig ende på elendigheden. Kun nogle få af disse er medtaget, men det er dog påfaldende, at der optræder flere og flere af disse henvisninger, efterhånden som tiden går.

Det er interessant, at Sigurd i sine breve aldrig nævner, at han har skudt med sit gevær ved fronten, har skudt på nogen, eller bare skudt for at overleve selv. Han lægger heller ikke skjul på, at han sympatiserede med "fjenden", når det gik dem godt.

Sigurd i 1920. Pasfoto

Sigurd fortæller i brevene, at han går til koncerter og i teateret samt ser seværdigheder i de forskellige byer, hvor han er udstationeret. I Berlin gik han sammen med sin far. Blandt andet var de i Kino et par gange. Brevene indeholder beskrivelser af landskaber og selvfølgelig om landbruget, høstudbytte og årets gang, samt om byernes fuldstændige ødelæggelser og lokale folks elendighed.

Det meste af tiden har Sigurd penge nok til at klare sig for, ligesom han ikke manglede mad og tøj generelt. Men i flere breve, omtaler han dog en alvorlig mangel på alt. Især var det mangel på varmt tørt tøj, rent vand, mad. Så bare et stykke brød kunne smage himmelsk.

Udover forsyninger fra militæret fik Sigurd tilsendt mange fødevarer og tøj fra sine forældre. Fra Bejstrupgård blev der sendt omkring 25 pakker hver måned af sted med feltposten til Sigurd. Han fik i perioder også tilsendt danske aviser dagligt.

Der er stednavne, som det ikke har været muligt at genfinde. Måske fordi de er stavet forkert, eller stederne har fået nye navne. Sigurd nævner i nogle af brevene, at han er i Kurland (nuværende Letland). Men det stemmer ikke overens med de stednavne og bynavne, som han nævner. Der er mange detaljer i brevene om, hvor de opholdt sig, hvor fronten lå, og hvordan de klarede sig i felten. Tilsyneladende var der ikke så streng en brevkontrol, eller også har man ofte set gennem fingrene med disse oplysninger. Måske har censuren simpelthen ikke kunnet læse dansk. Kun en enkelt gang har Sigurd sendt to næsten enslydende postkort skrevet på henholdsvis dansk og tysk, og en enkelt gang har han sendt et postkort på tysk. Brevcensuren har måske forlangt det.

I de følgende fire kapitler optræder overvejende uddrag og citater fra Sigurds breve. I femte kapitel bringes citater fra læge Hans Lausten-Thomsens 15 breve. Få steder er brevene let omskrevet for at give en bedre forståelse af Sigurds tanker og oplevelser. Sproget i brevene er fastholdt, bortset fra at navneord er blevet stavet med lille, og nuværende retskrivning i øvrigt er taget i anvendelse.

Sigurd	November	Niels Ebbesen
6-30 - Smør		5-91 Smør
7-31 Kage Chocolade		7-92 Kage C
8-32 Thevohake		8-93 Thevohake
9-33 Flegl Thinde		9-94 Flegl Thinde
10-34 Ost		10-95 Ost
11-35 Mørreklad		11-96 Mørreklad
12-36 Smør		12-97 Smør
13-37 Flegl Kage		13-98 Flegl Kage
14-38 Flegl And		14-99 Flegl And
15-39 Cigaren Chocolade Papir		15-100 Cigaren Chocolade Papir
16-40 Luesher Ebbesen		16-101 Luesher Ebbesen
17-41 Frekadeller		17-102 Frekadeller
18-42 Smør		18-103 Smør
19-43 Vaffer Thevohake		19-104 Vaffer Thevohake
20-44 Sukker		20-105 Sukker
21-45 Bif		21-106 Bif
22-46 Brønkage		22-107 Brønkage
23-47 Flaming		23-108 Lys Chocolade Ebbesen
24-48 Smør		24-109 Smør
25-49 Pullerjølse Thevohake		25-110 Pullerjølse Thevohake

Oversigt over pakker sendt til Sigurd og Niels Ebbesen november 1914

Fra den 18. august 1914 til den 15. marts 1915

Det første kapitel beskriver tiden, fra Sigurd fik kørekort til bil, blev indkaldt til session i Berlin den 2. oktober 1914 og efter en kort orlov blev indkaldt som rekrut den 14. november. Den 15. marts 1915 blev Sigurd beordret til Østfronten. I afsnittet er der ekstrakter og citater fra alle Sigurds breve fra den første tid i Halle, sessionen, rekruttiden i Berlin, og om hvordan Sigurd på grund af sygdomsproblemer med næsen undgik at komme til Vestfronten i slutningen af december 1914. Men han måtte dog følge trop, og den 15. marts 1915 blev Sigurd beordret til Østfronten for at deltage i kampen mod russerne.

Som nævnt gik russerne aktivt ind i krigen mod Tyskland og Østrig-Ungarn allerede i begyndelsen af august 1914 for at støtte Serbien. Russerne angreb Tyskland og gik langt ind i Østpreussen i begyndelsen af august 1914, men allerede i deres første store offensive kamp tabte de dog stort og fatalt til tyskerne. Det skete inden for den første måned af krigen i august 1914. Eliten af den russiske hær blev omringet af tyske tropper ved Tannenberg (nuværende Olsztyn i Polen), som dengang var en del af Østpreussen. Russerne mistede over 140.000 soldater, heraf 30.000 dræbte, mens de tyske tropper mistede færre end 20.000 mand. Herefter var de russiske tropper på retræte i resten af 1914 og i hele 1915. Især tabte den russiske hær igen og led meget store tab ved De Masuriske Søer, ved fronten mellem Suwalki og Augustow i februar 1915 og i forbindelse med erobringen af forterne rundt om Kaunas i august 1915. Fra krigens begyndelse var den russiske hær dårligt udrustet, og træningen og disciplinen var mangelfuld.

Østfronten i begyndelsen af 1. verdenskrig

Fra den 15. marts 1915 til den 4. december 1916

Det andet kapitel indeholder en række citater fra Sigurds cirka 600 breve, mens han lå ved Østfronten. Nogle af brevene er gengivet fuldt ud, blandt andet hans fantastiske varme oplevelser i pinsen 1915 i skyttegravene ved Kalvarijae, som nu ligger i det nuværende Litauen. Der er kun få af hans oplevelser, som er citeret i dette afsnit, selv om flere af dem godt kunne fortjene at blive fremhævet.

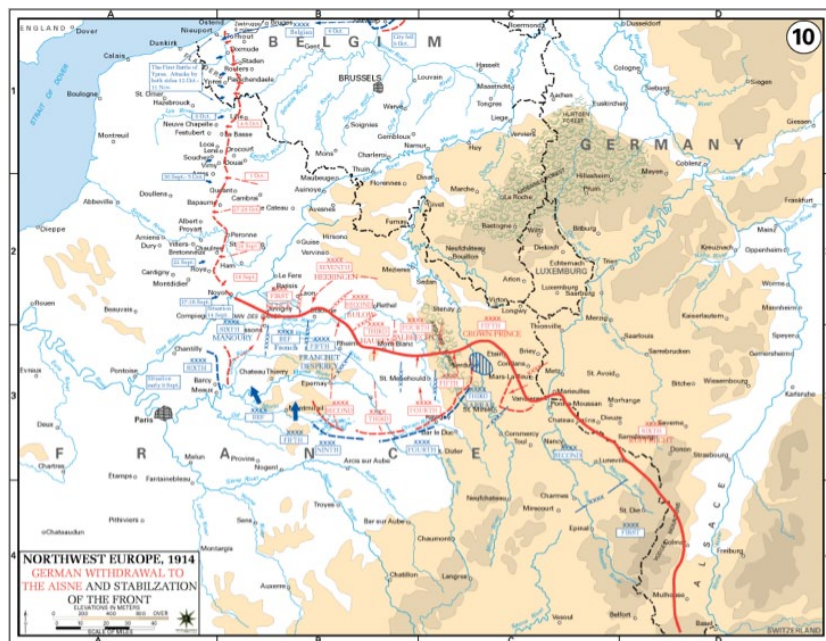

Lige øst for Vilno (Vilnius) lå Sigurd ved fronten i 14 måneder

Først lå Sigurd ved fronten i den nordøstlige del af det nuværende Polen (Austutow og Suwilka) og senere i den sydlige del af det nuværende Litauen (Marijampoli, Kaunas). Sigurd var med i første frontlinje, da tyskerne erobrede de russiske forter rundt om Kovno (nu Kaunas). Efterhånden rykkede de tyske tropper Østfronten længere østpå. Efter forterne ved Kaunas faldt i august 1915, rykkede de tyske styrker videre gennem uvejsomt terræn og fyrreskove mod Vilno (nu Vilnius). Den blev indtaget uden egentlig kamp. Russerne pressedes endnu længere østpå, og cirka 70 km øst for Vilnius kom Østfronten fra oktober 1915 til at ligge næsten fastlåst, indtil krigen mellem Tyskland og Rusland afsluttedes i december 1917 (efter revolutionen i Rusland). Sigurd lå i 14 måneder ved denne stilstandslinje lige øst for Vilnius og i nærheden af byen Smorgon (nu Smarhon), som ligger mellem Vilnius og Minsk i det nuværende Hviderusland.

Fra den 4. december 1916 til den 6. maj 1917

Tredje kapitel omhandler perioden fra den 3. december 1916, hvor Sigurd pludselig sammen med sit regiment blev forflyttet via Vilnius og Polen (brev fra den 12-12-1916 fra Skalmierzyce, Polen) og videre gennem Belgien til Vestfronten i Frankrig. Sigurd var med i den forreste frontlinje syd for Lille mellem Lens og Arras i Frankrig. Modstanderen var engelske tropper, og de var godt udrustede. I dette kapitel er der flere citater fra hans breve med oplysninger om hans oplevelser ved Vestfronten, indtil han blev ramt af et alvorligt maveonde (dysenteri) og indlagt på krigslazarettet i Ath, Belgien den 31. marts 1917. Han syntes at komme sig. Derfor kunne han udsendes til et par lette opgaver som meddeler mellem to lazaretter tæt på fronten i Frankrig. Men få dage derefter (den 6. maj) fik Sigurd meget høj feber og fik konstateret en meget alvorlig lungehindebetændelse.

Sigurd lå syd ved Vestfronten mellem syd for Lille mellem Lens og Arras

Fra den 6. maj 1917 til den 4. november 1917

Fjerde kapitel omhandler perioden, hvor Sigurd fik konstateret en ganske alvorlig lungehindebetændelse med over 40 grader i feber. I dette kapitel er der ligeledes citater af Sigurds mange breve, men ingen mellem den 7. og 23. maj, fordi Sigurd var for svag til at skrive. Den 8. maj genkendte den dansksindede læge Hans Lausten-Thomsen fra Skærbæk navnet på den alvorligt syge Sigurd. Læge Hans Lausten-Thomsen gjorde militærtjeneste som læge ved krigslazaret nr. 23, Mittelechule i Ath ved Vestfronten. Det var her, Sigurd natten mellem den 7. og 8. maj var blevet indlagt på denne læges sygesal. Lægen kontaktede straks Sigurds forældre med breve dateret både den 8. maj til Berlin og den 9. maj til Bejstrupgård. I brevene fortalte lægen om Sigurds kritiske tilstand. Lausten-Thomsen skrev dagligt til forældrene om udviklingen i Sigurds sygdom. Omsorgen og behandlingen fra Hans Lausten-Thomsens side reddede uden tvivl Sigurds liv. Efter behandlingen på Lazaret nr. 23 i Ath blev Sigurd den 22. august overført til recreation og behandling i Elberfeld (en by ved Vuppertal i Tyskland), hvor han var indtil den 15. oktober 1917. Herefter var Sigurd godt et par uger i Köpernik (den sydøstlige del af Berlin), inden han i begyndelsen af november 1917 fik lov til at rejse direkte hjem til Bejstrupgård i København.

Kongeågrænsen mellem Danmark og Tyskland 1864-1920
Bejstrupgård ligger mellem Foldingbro og Skodborg, kun få kilometer syd for Kongeåen

Fra den 8. maj til den 1. juni 1917

Femte kapitel indeholder citater fra læge Hans Lausten-Thomsens 15 breve sendt til Sigurds forældre, og et brev er gengivet i hele sin ordlyd. Det første brev er sendt den 8. maj 1917, og det sidste brev er dateret den 1. juni 1917 og sendt fra lægens praksis i Skærbæk. Det skyldtes, at Hans Lausten-Thomsen var rejst på 14 dages orlov til Skærbæk i slutningen af maj 1917.

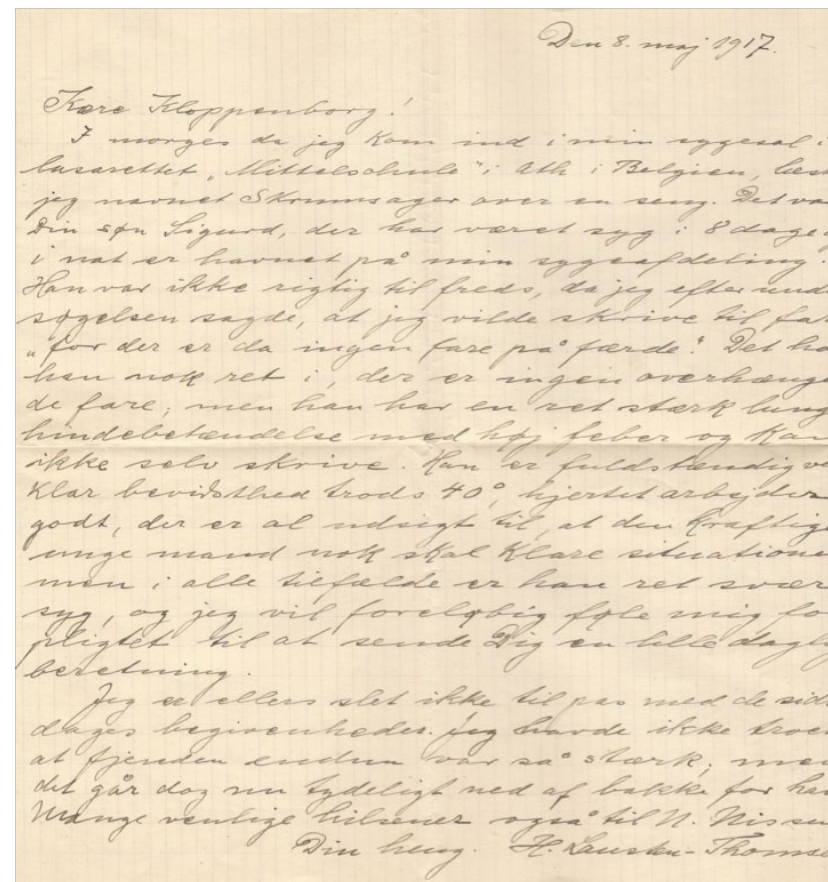
Hans Lausten-Thomsen blev født den 6. juni 1878 i Roost, Arrild. Hans Lausten-Thomsen voksede op i et meget aktivt dansksindet sønderjysk hjem. Han døde den 27. oktober 1958.

Efter skolegang i den tyske kommuneskole tog han i 1897 studentereksamen fra latinskolen i Kolding, men fik 1899 også en tysk studentereksamen i Ratzeburg. Det var en forudsætning for, at han kunne virke som akademiker i hjemstavnen. Skønt hans hovedinteresse nok var humanistiske fag, studerede han medicin i Berlin og Freiburg, og han blev dr. med. i 1904. I 1906 nedsatte han sig som praktiserende læge i Skærbæk i Nordslesvig. Under hele 1. verdenskrig gjorde Lausten-Thomsen tjeneste som militærlæge blandt andet ved Lazarettabteilung 23, Ath i Belgien. Det var her, han fandt den alvorligt syge Sigurd og med sikkerhed reddede hans liv, men også mange andre har han givetvis hjulpet og reddet fra krigens rædsler.

Ved genforeningen opgav han sin privatpraksis, og han virkede derefter som amtslæge i Tønder amt 1920-1943 og 1943-1948 i Åbenrå-Sønderborg amt. Desuden var han konstitueret amtslæge i Haderslev amt 1928-1943 og 1944.

Ud over lægegerningen havde Hans Lausten-Thomsen mange tillidshverv i det nationale, kulturelle og historiske arbejde i Sønderjylland. Han var medlem af skoleforeningens tilsynsråd 1921-1954, næstformand for Sønderjysk teaterforening 1932-1955 og formand for Tønder biblioteks bestyrelse 1923-1943. Ved dannelsen af Historisk samfund for Sønderjylland 1922 blev han medlem af dets styrelse, og 1936-1956 var han foreningens myndige formand, ligesom han var medredaktør af dets skrifter Sønderjyske Årbøger 1922-1955 og Sønderjysk Månedsskrift 1924-1947. Han skrev selv et betydeligt antal artikler om folkløstiske og historiske emner blandt andet om 1. verdenskrig.

Han har skrevet om 1. verdenskrig i Sønderjyske Årbøger 1934 med titlen: "I krigens vold".

Kopi af det først brev fra læge Hans Lausten-Thomsen

Hans Lausten-Thomsen har selv skildret tilværelsen ved fronten:

"I de onde år, da vi var revet bort fra hjem og familie, sat til at dræbe og hjælpe andre, der dræbte, vendt imod gode menneskers naturlige ønsker. Som krigsdeltagere ved vi, hvor ondt det går til, hvor kampen står. Har man siddet døgn efter døgn i en jordhule og venter på en granat, der skulle begrave en levende. Har man oplevet, at den mand, man talte med, lydløst sank ned for ens fod, hørt ham klage, en der fik en del af hjerneskallen revet bort, været vidne til hans klynken, der har mistet sin hud under giftgassens hærgen, har man i ugevis ikke fået ro eller rigtig søvn ----."

Første kapitel

Fra den 18. august 1914 til den 15. marts 1915

Siden Tyskland ophævede paragraf 5, har det med sikkerhed været diskuteret i Sigurds hjem og dermed længe før 1. verdenskrig, om han som ældste søn skulle gå i tysk militærtjeneste. Hans far Hans Diderik Kloppenborg Skrumsager har i "Landeværn" beskrevet de overvejelser, som de har haft i alle danske hjem på det tidspunkt. "Landeværn" er et skuespil bygget over en række tidsbilleder fra den nationale brydnings-tid og udgivet i 1927 af H. Hagerups Forlag.

Sigurd ønskede at komme ind til Garden i Berlin, ligesom hans far havde været det. Han havde derfor søgt om at få lov til at gøre tjeneste der, inden han kunne forvente indkaldelsen til session. Men de lokale tyske myndigheder i landsdelen havde forhindret godkendelsen, fordi de mente, at han ikke havde det rigtige sindelag, og at de ville have noget andet mere "passende". Derfor fik han afslag.

Uden sine forældres viden tog Sigurd hold om sin egen skæbne, som han senere beskrev det. Han rejste til Sachsen i sommeren 1914 og før 1. verdenskrigs udbrud. I nærheden af Halle fik han plads på en gård som volontør. Her fik han sine papirer i orden. Herefter ventede han på indkaldelsen til session. I mellemtiden tog han kørekort til bil, for Sigurd ønskede at komme til "gardens kraftwagenabteilung" for at få mulighed for at køre lastbil og bil som soldat. Han mente, at med et kørekort i lommen ville han stå sig godt ved sessionen. Det lykkedes ham dog aldrig at komme til at køre bil i tjenesten.

Halle, den 18. august 1914

(Sigurd er ankommet til Halle (by nær Leipzig) for at tage kørekort til bil inden den forventede indkaldelse til session.)

"Jeg har spurgt og fået at vide, at det vil tage 3 til 4 uger at få uddannelsen til at køre bil og opnå kørekort, og det vil jeg gerne. Men et kørekort vil koste 160 Mark og med logi, mad og lommepenge vil det nok beløbe sig til 250 Mark. Det er ikke småting, og jeg håber, at I vil overveje det og sende penge. Jeg vil ikke lægge nogen tvang på jer og håber dog på det bedste udfald, men et kørekort har jo også sine store fordele. Jeg kan komme til Kraftwagenabteilung i Berlin, når jeg skal være soldat. Sker det, vil jeg komme til at køre med officerer og mandskab osv. Sidenhen når det er overstået, vil jeg sikkert få brug for kørekortet."

Halle, den 30. august 1914

"Der er hårde kampe på Balkan, og jeg kan læse og høre, at der i Østpreussen kæmpes uden tvivl stærkt (ved Tannenberg, den 26.-30. august). Mange landsmænd må sikkert der gøre "deres tunge pligt". Her er der stadig stor begejstring. Der flages dag og nat og synges nationale sange, og der vises i det hele et varmt og trofast sindelag, som er prisværdig og må fylde enhver med agtelse og ærbødighed. Bylivet synes jeg i mange henseende godt om. Der er mere fart og fluge over det hele, og folk er mere vågne og lever mere end landboerne. Landlivet har dog for mig langt de største fortrin. Nu må jeg ud at gå en tur i det dejlige vejr og måske i aften i teater."

(Sigurd har dog fået ondt i maven og er syg på grund af dårlig mad. Han har nu valgt at være på egen kost.)

"For middagsmaden her er tarvelig og smudsig tillavet. Den består altid af en slags suppe, der ligner opvaskevand og er fyldt med grøntsager, kød, melboller som sneboller og alt mulig, og ofte serveres maden i det vaskefad, som vi alle bruger at vaske os i."

Halle, den 13. september 1914

"Den forfærdelige krig går sin gang og sætter sine spor overalt. Jeg har vurderet situationen nøje og mit ønske er: 1) Hurtigst muligt at blive færdig med militærtjenesten, 2) Ikke unødigt gå med i krigen. 3) Lagt planer for de tænkelige tilfælde (om han tænker på at flygte? – det tror jeg ikke), men ikke alt kan man skrive, og måske er jeg allerede gået for vidt."

Halle, den 20. september 1914

"Endnu har jeg ikke været til køreprøve. Jeg har undersøgt sagen flere gange, og jeg mener, at det er min kørelærer, som forsinker aflæggelsen af prøven, for alle papirerne er afleveret og godkendte.

Krigen raser uden tvivl heftigere end før, skønt man i lang tid ikke har fået efterretninger om nogen fremskridt. Det ser ikke ud til, at nogen af parterne gør militære fremskridt. Følelserne kan være så blandede over for begivenhederne. – Jeg befinder mig ellers vel og sørger for at gøre tilværelsen så udbytterig og fornøjelig som mulig. Forleden hørte jeg et foredrag om krigen, og i aftes så jeg i byens fineste teater Prinze von Homburg. – et stykke med soldater i krig fra Kurfyrst Frederick Wilhelms tid i 1675."

Den 23. september 1914

"Hindring på hindring for at få tilladelse til at gå til køreprøve. De siger igen, at de ikke har fået alle de nødvendige papirer, men det har de og erkendt det. Men min harme kan jeg ikke beskrive."

Brachstedt nær Halle, den 24. september 1914

"Nu har jeg fået arbejde og får 1 mark om dagen. Endelig har jeg fået indkaldelse til session og skal stille den 2. oktober 1914. Krigen er i fuld gang, – og kampene bringer ikke altid sejre og dermed truer min indkaldelse til fronten." (Kampen ved De Masuriske Søer)

Halle, den 29. september 1914

Brevkort til sin bror Niels Ebbesen

"Jeg har lige bestået køreprøven. Måtte køre en lang og dejlig tur og til sidst rundt i byens mest befærdede gader og klarede alle vanskeligheder, så i morgen kan jeg hente mit kørekort. I morgen vil jeg se på en plads, så jeg kan bruge mit kørekort."

Halle, den 2. oktober 1914

"Kommer lige fra session og vil straks meddele resultaterne. Jeg bad om at komme til Garde-Trainet (sandsynligvis kørselsafdelingen), men det blev der ikke taget hensyn til. Derimod råbte man straks Garde Artilleri og derpå Garde Kürassier (kavaleri – heste) og man mente, at noget bedre kunne jeg ikke ønske, men i en fart skød jeg så ind, at så ville jeg hellere til fods (dann mach ich lieber laufen), og sessionsherrerne sagde så i spøg: Lass ihn denn laufen, Garder- Infanteri I, og så var loddet kastet. Gik det ikke efter de bedste ønsker, så er det dog en trøst, at det kunne have gået meget dårligere, og jeg er nu ikke så utilfreds med resultatet."

(Sigurd tilføjer i forbindelse med en evt. hjemtur:)

"NB. Heste koster umådeligt meget her, så skulle jeg komme hjem, var det måske en god forretning at tage en vognladning heste med mig her tilbage. Her er igen kun en forfløjen ide."

(Sigurd fik lov til at tage en tur hjem til Københoved efter sessionen den 2. oktober. Den 12. november fik han besked om at straks stille som rekrut i Berlin. Men han ville først til Halle efter sit habengut.)

Brevkort fra Altona, den 13. november 1914 om morgenen

"Lykkeligt ankommet hertil kl. 2 i nat og rejser videre til Halle kl. 5:40 med ankomst kl. 3:21 i eftermiddag."

Halle, den 13. november 1914 om eftermiddagen

"Jeg afrejser herfra til Berlin straks kl. 5:38 og vil ankomme til Berlin kl. 8:11" (20:11).

Berlin

Berlin, lørdag aften den 14. november 1914

"Har nu endelig overstået en lang travl dag. Stillet mig på mobiliseringspladsen kl. 7 sammen med mange hundrede andre rekrutter. Travet meget rundt. I morgen skal vi ikklædes. Ligger på stue med 11 andre – mest Rheinlændere." Adressen her i Berlin er:

Kaiser Franz Josef Garder Grenadier, Regiment Nr. 2, Blüchenstrasse,
Rekruttendepot 1,d
Kaserne 3, Berlin.

Kasernen 1914

Feltpost fra Berlin, den 18. november 1914

"Nu har vi fået udleveret klædninger, men de er gamle og forslidte fra omkring år 1900. Man kan stoppe, vaske og pudse i en uendelighed. Her på vores stue er vi nu 50, deriblandt et par studenter, ellers mest købmand og andre byfolk, ingen landmænd uden mig. Har min seng under en stor ørn – en slem modsætning til hjemme. Landsmænd har jeg endnu ikke fundet. Hvis vi spørger til krigen, får vi svaret: "Den er vi snart færdige med. Snart går vi mod England."

Der meldes om en sejr, men ellers kan jeg ikke blive klar over noget. Der flages og der kimes med byens mange klokker.

Jeg har brug for pudselapper, et kort over Berlin, og lidt smør og kød, men det haster ikke."

Feltpost fra Berlin, den 22. november 1914

"Jeg må holde godt øje med mine sager. At stjæle og rapse er en ærlig sag her, og det undrer mig, at man kan være så hensynsløs mod sine kammerater. Mine sager har jeg dog holdt godt sammen på indtil nu."

"Vi har nu fået geværer, bajonetter og overfrakker samt en del mere tøj. Her er ingen landsmænd."

Berlin, den 1. december 1914

"En af vore flinkeste feldwebler gik rundt på stuerne for at høre, hvor vi var fra. Da han hørte, at jeg var fra Nordslesvig, tiltalte han mig på dansk. Jeg lod mig dog ikke mærke med noget og blev heller ikke klog på, hvor han var fra. Senere kom jeg dog tilfældigvis til at se en postpakke fra Højer til en Garde Bossen. Senere fik jeg manden opsporet, og det er dejligt at træffe en landsmand, den eneste ved regimentet."

Berlin, den 6. december 1914

"Der er meget driveri – for dem, som er vant til at arbejde. Man bliver vænnet til tålmodighed og til at vente i timevis. Endvidere er det jo soldatens første bud at trykke sig, hvor man kan. Masser af pudsearbejde. I går var vi en tur omkring Siegessäulen på Königplatz foran Rigsdagen, Unter den Linden og Friedrichsstrasse og morede os kostelig over gadelivet. Næsten halvdelen på stuen er katolske, og der gives mange fromme og tiltalende folk mellem dem, mere end blandt de evangeliske der gennemgående står fjernt fra kirken."

Unter den Linden 1913. Soldater og gadeliv

Berlin, den 8. december 1914

"Kære Mor. Her er lige en pakke med vasketøj og håber, at jeg kan få det tilbage inden alt for længe. Jeg mangler ellers intet, men et par underbukser kunne jeg godt bruge."

Berlin, den 13. december 1914

"Vi får nok ikke juleorlov. Krigen går det fortsat langsomt med, og det er ikke meget opmuntrende at læse beretningerne. Russerne har jo gang på gang store tab. I dag meldes der endog om et tab på 150 000 mand." (Det må være kampen ved Lodz i slutningen af november og i begyndelsen af december 1914. Tyskernes tab var på 140.000.)
"Her fra regimentet rykker der en af dagene igen nye forstærkninger ud. Inden længe skal vi nok tages i ed. Vi er blevet vaccineret mod kolera og tyfus. Det går næsten til på samme måde, som når vi driver kalve ind og sprøjter. Huden foldes sammen på brystet, og så får vi en indsprøjtning. Bagefter blev vi alle mere eller mindre dårlige, og flere segnede om og kom på lazarettet. Inden længe skal vi nok også tages i ed."

Berlin, den 14. december 1914

Brev til sin mor.

(Takker for pakke med pølser, chokolade og cigaretter.

Fortæller om andre dansksindede i Berlin, som han møder i KFUM.

De er:

Svend A.

Eskild Hansen

En af Johan Claussen gamle avlskarle

Svigersøn til Clausen Granlyst

Mølleren fra Dybbøl

Boghandler Nielsens søn fra Haderslev

Hollesens broder fra Vojensgård

En gårdejer Oksen fra Frifelt

Fortæller ligeledes, at de ikke må tale dansk sammen i KFUM, og det støder dem.)

"Vi gik en tur i gennem byen og så de fleste seværdigheder, blandt andet også de mange krigstrofæer, belgiske, franske og russiske kanoner og maskingeværer."

Berlin, den 15. december 1914

"Kosten er god her og lige så god som i Sachsen, og der er nok af den.

Regimentets musikkorps har lige spillet en times tid for os på kasernepladsen."

Berlin, den 17. december 1914

Tak for vasketøjet (sandsynligvis retur fra Sigurds sending den 8. december)

"Julen nærmer sig, og vi landsmænd vil nok finde sammen for at holde jul."

"Send ikke for meget til mig. En lille bog med underholdende læsning er meget kærkommen. Vi skal nu til at have marchøvelser, som kan være meget godt til en afveksling."

Berlin, den 19. december 1914

"Rygter om at videreuddannelsen for os skal ske et andet sted end i Berlin fra den 28. december. Her går rygter om, at man har fanget 500.000 russer, og der flages som aldrig før (slaget har ikke kunnet verificeres). Endnu er vi ikke taget i ed, men det sker nok en af dagene."

Berlin, den 22. december 1914

"Sender min bedste julehilsen, skønt det kniber mig meget at komme i julestemning. Rygte om, at vi skal afrejse den 28. december – måske vest på. Jeg tænker nu på at få min næse kureret, hvis det bliver muligt. Så lige til er det ikke, da der er så mange, der får sådanne tilfælde, selv officerer. Begejstringen er ikke så stor længere."

Berlin, den 22. december 1914 om aftenen

"Tak for pakken, som jeg lige har modtaget. Alt var friskt og i god stand, og det skal nu rigtig smage."

Berlin, den 26. december 1914

"Juleaften kom der telegram om, at vi skulle gøre os mobile, da vi sikkert skulle rykke ud den 28., så nu er det givet, at vi skal bort. Om jeg kommer med, vil tiden vise, men i dag har jeg meldt mig med min næse, som volder mig problemer. Den er dog ikke blevet undersøgt, da der ingen læger var på lazaretet. Kammeraterne skelede selvfølgelig lidt til mig, da jeg meldte mig, men de tænker dog ikke på at skade mig, og kan da heller ikke gøre det. Det var en mærkelig jul, hvor toppen var, at der var fri øl til festen." (Han tilføjer, at han i et andet brev har fortalt om julen. Dette brev fandt jeg desværre ikke i brevbunken.)

Berlin, den 27. december 1914

"I formiddag begyndte så vores iklædning. Først modtog vi vores lønningsbog til felten, blev så iklædt i feltgrå fra top til tå, fineste ting med stempler fra 1909 – 10 og 11 osv., så fra den tid havde det allerede ligget færdig. Om eftermiddagen så vores feltweibel listerne efter for at se, om vort kompagni var fuldtallig og fandt så, at jeg havde meldt mig syg. Han kaldte mig så straks hen til sig og spurgte om jeg mente, jeg kunne tage med. Jeg mente så, at det var bedre, at jeg fik min næse kureret. Efter at vi havde talt lidt frem og tilbage, blev vi enige om, at jeg skulle blive tilbage og en anden tage af sted i stedet for.

Jeg måtte så afgive mine sager og gik så i byen om aftenen og fandt landsmænd.

I dag skulle jeg så have været undersøgt, men lægen var atter borte. Nu er jeg sammen med mine kammerater, der rykker ud i morgen, antagelig til Vestfronten. De har travlt med at pakke, og jeg har ikke meget at tage mig til. Jeg håber på at kunne blive på kasernen til februar, når far kommer til Berlin." (Sigurds far var medlem af Den Preussiske Landdag valgt af dansksindede i 1912.)

Den Preussiske Landdag, hvor Sigurds far var medlem 1912-1920
Bombet og ødelagt under 2. verdenskrig

Berlin, den 28. december 1914

"Tjenesten falder mig hverken svær eller særlig kedsommeligt. Mange naragtigheder er der jo ved det, men dem har man jo lov til at more sig over. Vi eksercerer og har øvelser daglig på Tempelhofer Plads. Endvidere er vi begyndt at skyde. Vores våben er belgiske, både bøsserne og bajonetterne, og de bærer præg af krigens skrammer – vemodigt er det at tænke derpå."

Berlin, den 29. december 1914

"Jeg sidder lige og venter på at høre fra jer, og om mine sidste breve har nået jer."

I disse dage er jeg stærkt optaget af min næsehistorie, som nu skrider langsomt og sikkert frem og tegner til at bringe et godt resultat. Der er konstateret en S-formet forhøjning af næseskillevæggen. Tilfældet skulle være meget almindeligt og kan afhjælpes ved en lille operation.

De andre er klar til at tage af sted til fronten, hver time, muligvis sker det i nat. Denne gang kommer jeg ikke med, og hvornår det vil ske, vil tiden vise. Jeg er glad ved tiden, der er gået og håber også på en god fremtid."

Berlin, den 31. december 1914

"Der er fyldt med nye rekrutter overalt. Nogle er nogle små nogen, der kun er 1,58 meter høje. Næsehistorien. I går skulle jeg have været til overlægen, men da vi skulle tages i ed, måtte jeg vente til i dag, og resultatet blev knapt, som jeg havde ventet. Lægen sagde, at der ikke var noget i vejen, og at jeg måtte have min tjeneste med. Nu skal jeg så begynde uddannelse sammen med de nye rekrutter – og vente på bedre tider. Kammeraterne, som skulle have været bort den 28. december, er her endnu, men stadig mobile og kan skride hvert øjeblik. Vi får ikke lov til at gå ud i aften, da det er nytårsaften."

Berlin, den 2. januar 1915

"Jeg er lige hjemkommet fra felttjenesteøvelse i Mariefelde" (sydøst for Berlin).

Berlin, på vagten den 4. januar 1915

"Efterretningen var meget trist at modtage og har vel bragt stor sorg derhjemme hos jer, og det må jo være svært for faster Kirsten at bære. Tiderne er så oprevne, og der sker så meget skrækeligt, at ens følelser bliver så afstumpede, at der skal meget til virkelig at gøre dybe indtryk."

(Sigurds onkel Johan Clausen, gift med faster Kirsten, faldt i 1. verdenskrig i Vestflandern den 22. december 1914 og begravet samme sted. Der blev holdt mindehøjtidelighed i Rødding Frimenighed den 6. januar 1915. Johan Clausens navn er nævnt på mindestenen i Rødding for de faldne.)

"I dag er vi på vagt på automobilparken, og jeg har lejlighed til at se, hvordan det er ved disse tropper. Jeg har nemlig tænkt at komme her. Næsen bragte altså intet resultat, men jeg er dog ved frejdigt mod og lider ingen nød." (Jo! Sigurd undgik at blive sendt til fronten allerede i januar 1915)

Berlin, den 6. januar 1915

"Jeg er ved at flytte, fordi jeg er kommet i Ersatz Bataljonen" (reservebataljonen).

Berlin, den 9. januar 1915

"Jeg er i forgårs aften blevet sendt på lazarettet, da jeg havde meldt mig syg. Lægen mente, at det var lidt influenza og forkølelse."

(Sigurd var på et privat lazaret, fordi det andet var overfyldt (nævnt i brev af 16. januar til sin søster.)

Berlin, den 11. januar 1915

"Jeg er kommet ud af sengen og ved godt mod."

Tanker har stadig søgt hjem til jer. Det må være svære tider for faster Kirsten og for jer alle, jeg vil gerne bringe jer min bedste trøst. Værst er sådan

en tid vel altid for dem, der måtte blive hjemme. Dem, der derimod står i hede kampe, er så optaget, at meget af det tunge helt glemmes. Sådan føler jeg det i hvert fald personligt. Jeg søger stadig at fægte mig så godt som mulig igennem, og jeg har altid den største tro til, at det nok skal gå godt, når man bare gør ens bedste. Jeg tænker på, at det måske havde været bedre at være ved kavaleriet.”

Berlin, den 12. januar 1915 (to breve)

”Jeg er endnu på lazarettet, hvor jeg har det godt og kan forvente at blive et par dage endnu.”

(I brevet gør Sigurd sig nye overvejelser om en stilling i militæret som chauffør og nævner, at infanteritjenesten er den mest udsatte.)

Berlin, den 13. januar 1915

”Lægen har nu lige gjort sin runde her på lazarettet, og han mente, jeg kunne godt blive her en dag eller to endnu. Betjeningen udføres af Røde Kors søstre. De er venlige og muntre og gør meget ud af deres soldater. På stuen her er vi næsten alle raske, og lægerne benyttede os forleden til forsøg, hvad dog ikke var meget slemt. Der blev taget en blodprøve af os for at se, hvorledes vaccinationerne havde virket. Jeg er selv blevet vaccineret 4 gange mod tyfus, kolera og kopper, så vidt jeg ved, og der er jo ingen skade ved at være det.”

Berlin, den 14. januar 1915

”Skønt jeg ikke oplever så meget her på lazarettet, har vi dog en grammofoon og en papegøje. Og så findes der desuden et bibliotek, hvor man kan finde lidt læsning. Tre gange om dagen kommer avisbuden med aviser, og hun har som offentlig hemmelighed lidt godter med. Det finder hun god afsætning for.”

Berlin, den 16. januar 1915

”Jeg lider ingen nød. Jeg har taget 3 pund på, så I forstår, at vi ikke lider nød. Så jeg er godt tilfreds her, men ved dog ikke endnu, hvor længe det kan vare.”

(Sandsynligvis har Sigurd fået et spørgsmål fra sin far, som han i det efterfølgende prøver at besvare.)

”Men hensyn til min overflytning til Ersatz Bataljonen følger: I krigstid har hvert regiment en Ersatz bataljon med 4 kompagnier. Fra Ersatz Bataljonen får regimenterne ved fronten sit udfyldningsmandskab, mens Ersatz Bataljonen stadig fornyes af rekrutdepotet. Hos os skete der nu det, som sker meget sjældent, at rekrutdepotet 1a, som jeg hørte til (før Sigurd fik næse-

problemet lige før årsskiftet 1915) blev sendt direkte til fronten. De viste sig særlig dygtige og pålidelige, og derfor så tidligt blev udset til at gå i felten, at de slet ikke kom i Ersatz Bataljonen. – Den 4. januar rømmedes Ersatz Bataljonen og blev da udfyldt af de krigsfrivillige (også et depot), samt de sørgelige rester af mit gamle depot 1a, hvor jeg også var med. Vi var vist 4-5 mand, hvoraf nogle havde været på lazarettet. I Ersatz Bataljonen har vi meget mere tjeneste end i rekrutdepotet, og alt går mere stramt til, da vi har de mange gamle og sårede. Soldaterne, som nu er i Ersatz Bataljonen er meget dårligere. Jeg er glad for, at jeg ikke behøver at bimse med dem, da de ikke kan noget alligevel.”

(I et brev til sin søster skriver Sigurd samme dag, at han sammen med andre har været i Zoo og i teater aftenen forinden. De så ”Der Liebe Pepi” – et morsomt stykke, og de havde fået fribilletter. Sigurds søster var på det tidspunkt 10 år. Der Liebe Pepe er en operette og skrevet af Walter Wilhelm Goetze i 1913.)

Berlin, den 17. januar 1915

”Jeg har nu været her på lazarettet i 10 dage.”

Berlin, den 18. januar 1915

”Opbruddet fra lazarettet skete, før jeg havde ventet det, nemlig i formiddags. Vi måtte tage afsked, hvor svært det end var, men håbede dog alle på gensyn. Nu er jeg tilbage i Ersatz Regimentet.”

Biesdorf, den 19. januar 1915 (den østlige del af Berlin)

”Vi har her en stor luftskibshal at bevogte. Luftskibet er borte. Kun nogle rådyr strejfer rundt. Som jeg anede det i forvejen, er der ikke meget ved det i Ersatz Bataljonen. Disciplinen i den nye Ersatz Bataljon er hård. Da en mand i søndags kom for sent hjem, måtte alle ikke forlade kasernen, og der blev kaldt til appel hver time.”

Berlin, den 22. januar 1915

”Det fryser og sner og er rigtig vintervejr. Vi får virkelig at føle, hvad det betyder at være soldat – som kvæg her.”

Berlin, den 24. januar 1915

”I rekrutkompagniet var der mere frihed, men det går jo også her. Bilkørsel bliver der næppe noget af. Foreløbig ser jeg i hvert fald ingen udveje.”

(Han har fået en kammerat fra Hoptrup i kompagniet, men denne er dog ikke meget national (danskisindet).)

Berlin, den 25. januar 1915

"Et godt glas øl har jeg ved siden til at hæve humøret. Det går stadig stramt til i kompagniet. Lige for et øjeblik siden havde vi appel i feltmæssig beklædning, og nu er det straks sengetid.

Penge mangler jeg ikke. Jeg har 25 mark og tjener jo 33 pfennig om dagen."

Berlin, den 27. januar 1915

"Det er Kejserens fødselsdag i dag. Obersten sagde et par ord, der selvfølgelig endte med et leve for kejseren. I fredstid fejres kejserens fødselsdag på en hel anden og festlig måde, siger de gamle.

At marchere gennem byen er altid morsomt. Berlinerne er jo glade for deres soldater og viser os megen venlighed. Undertiden kan der flyve appelsiner, cigaretter og cigarer ud i vores kolonner.

Et kompagni på 250 er lige rykket til Vestfronten."

Berlin, den 28. januar 1915

"Tak for pakken i går. Den fejrede vi kejserens fødselsdag på. I morgen er vi til skydetræning i Tegel." (Tæt på Berlin)

Berlin, den 31. januar 1915

"Turen til Tegel blev udsat, da det sneede voldsomt. Vi har egentlig haft megen sne i vinter, meget mere end vi plejer at have derhjemme."

(Sigurd udtrykte håb om at få orlov, når hans far kom til Berlin.)

Berlin, den 1. februar 1915

"Jeg er lige hjemkommet fra felttjeneste i Mariefelde." (Forstad til Berlin)

Berlin, den 2. februar 1915 (to brevkort)

"Jeg er lige hjemkommet fra en øvelse i Tegel. Jeres efterretninger fra fronten er gode (underforstået, at det ikke går så godt for de tyske tropper), og jeg håber også snart at kunne bringe gode nyheder vedrørende bilkørsel."

Berlin, den 3. februar 1915

Brevkort til sin mor

"Traf så atter sammen med far i aftes. Vi var i Habsburger Hof sammen med N. N. (ikke identificeret). I morgen rykker der en større transport af til fronten."

Hotel Habsburger Hof. Hotellet blev bombet under 2. verdenskrig

Luftskibshallen, den 4. februar 1915

Brevkort til sin mor

"Takker for to pakker mad og tøj, som jeg rigtig kunne bruge."

Berlin, den 4. februar 1915

Brev til Niels Ebbesen

"Kære Bror. Tak for dine to sider – . Det var jo godt præsteret, når bare det ville ske noget tiere – . Jeg forstår godt, at det ikke var så let, og at du har nok at tage dig for. Hvordan går det ellers i byen og på egnen, er der mange unge tilbage, kommer du sommetider til Rødning. Hvad med Johannes (fætter) i Skibelund, ser du ham?"

(Meget ofte under hele krigen spørger Sigurd i sine breve om, hvordan det går Niels Ebbesen. Sigurd skriver ofte om, at han meget sjældent hører fra sin bror. Senere ligger de begge ved Vestfronten, men de er ikke i samme frontafsnit, og de mødes ikke der under krigen.)

Berlin, den 7. februar 1915

Brev til sin mor

"Når du modtager dette brev, er far vel her, og vi kan være sammen, som jeg har glædet mig til i så lang tid.

Jeg er nu i gang med at få mulighed for bilkørsel. Har meldt mig straks til bilbataljonen, og jeg venter nu på at blive antaget. Der var mange, der meldte sig, men der er kun få, som har eksamensbevis som jeg. Så jeg venter at blive antaget, også selv om de frivillige har forsteret. Det er nogle slemme

karle – de krigsfrivillige – løber rundt på kasernen, og de bliver da også kaldt frivillige ”brødspisere.”

I går aftes fik jeg endelig orlov. Vi var i teater og så Strindbergs ”Rausch.” Et berømt og meget dybsindigt stykke.”

Berlin, den 10. februar 1915

”Far er nu kommet hertil, og vi har været sammen på Kempinski. For lidt siden har han været her ved regimentet og se til mig, og han talte lidt med feltswebel. Der er gode udsigter for mig nu.”

Spisesalen på Kempinski

Berlin, den 13. februar 1915

”Jeg kan jo ellers sagtens, nu far er her, hver aften fin aftensmad, og vel nok en gang i mellem lidt orlov, så vi kan se os lidt om. I aftes kom der en kedelig beretning fra Østfronten. Det er for galt, at det stadig er sådan.”

(Kampen ved Masuriske Søer – tidligere Østpreussen, nu Polen. Tyskerne mistede 16.000 og russerne 54.000 mand.)

Berlin, den 19. februar 1915

Brev til sin mor

”Særlig nyt har jeg ikke, men håber dog, at det andet vil gå i orden (overflytning til kørselsafdelingen).

Far skriver vel flittigt til jer, og jeg er så optaget. Hver aften er jeg sammen

med far og har en god stund sammen med ham efter dagens vrøvl og sludder. Vi træffes gerne på Habsburger Hof.”

Berlin, den 21. februar 1915

Brev til sin mor

”Jeg var i går sammen med far, og vi var i Kino. Skal mødes med ham her igen i dag kl. 15.30 for en kort stund.”

Berlin, den 26. februar 1915

Brev til sin mor

”Jeg er så optaget. Far skriver vel nok også.”

Berlin, den 2. marts 1915

”Traf så atter sammen med far og takker jer for de mange hilsner, han havde med. Vi var på Habsburger Hof sammen med N.N. I morgen rykker der en større transport af til fronten.”

Berlin, den 4. marts 1915

”Jeg ligger atter på vagt ude ved luftskibshallen. I morgen vender jeg atter tilbage til Berlin.”

Berlin, den 7. marts 1915

Brev til sin mor

(Sigurd beklager, at han ikke har skrevet i mange dage.)

”Hele vort kompagni på ca. 50 stykker rykkede i felten sidste fredag. Vi, der er blevet tilbage, har nu i går måttet gøre stuer og gange grundigt rene. Næste transport afgår den 20. marts, og jeg håber, at jeg til den tid er blevet af kommanderet. Ellers bliver det kritisk for mig.

I aftes var jeg sammen med far og N. N. i Wintergarden, og vi morede os helt godt for en stund.

Krigen er det jo stadig det samme med, ingen tegn på forestående afgørelse.”

”Kun synes tyskerne at få grundig bank, og det kunne jo være en hel opmuntring, om det skete.”

Berlin, den 10. marts 1915

Brev til sin mor

”Vi er 40 tilbage i kompagniet. Feltweblen mente i aftes, at vi vist ikke blev af kommanderet til Kraftfahrebatallionen, men dog var der håb endnu. For øjeblikket ønsker jeg altså uhyre gerne at kunne se lidt ind i fremtiden.”

Berlin, den 13. marts 1915

Brev til sin far

"Jeg har haft besøg af Hans Gram (ikke identificeret), som siger, at han ikke kan skaffe mig et chaufførjob, men at han mener, at min far gennem officerernes forbindelser i Landdagen måske kan. Desuden sagde han, at jeg selv burde tale med feltweblen om det."

(I samme konvolut er der også et brev fra Hans Gram til Kloppenborg – Sigurds far.)

Berlin, den 13. marts 1915

Brev til sin mor

"Far rejste så tilbage til jer i går aftes. Far fortæller dig nok om vores oplevelser her."

Andet kapitel

Fra den 15. marts 1915 til den 4. december 1916

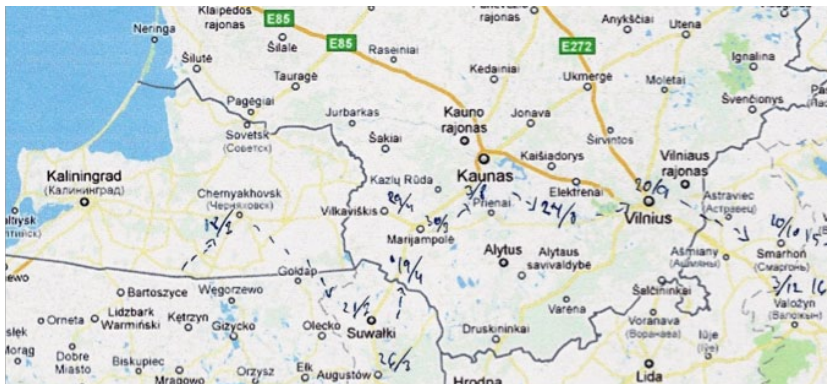
Kapitlet indeholder korte citater fra Sigurds breve fra perioden, efter at han blev udtaget til at gå i felten. Han kom til Østfronten i marts 1915, og i december 1916 blev han forflyttet til Vestfronten.

Ved Østfronten var han med i første frontlinje, da de tyske tropper efterhånden fik presset de russiske tropper ud af det tidligere Østpreussen og erobret Kaunas fra russiske tropper. Sigurd var med i forfølgelsen af dem ind i det nuværende Hviderusland. Her gik fronten i stå, og Sigurd lå fra oktober 1915 til december 1916 ved fronten nær ved byen Smorgon. Hele Østfronten bevægede sig kun lidt fra Riga i nord til Sortehavet i syd – en frontlinje på 1.600 km – fra oktober 1915, og indtil krigen mellem Tyskland og Rusland stoppede i december 1917.

Først var Sigurd med til at forfølge resterne af de russiske tropper mellem Suwalki og Augustow efter det store Tannenberg-slag (nu Olsztyn) i august 1914, efter slaget ved De Masuriske Søer i september 1914 og efter slaget mellem Suwalki og Augustow i februar 1915. Ved alle tre slag var de russiske tab katastrofale. Allerede i april 1915 blev han flyttet til et lidt nordligere frontafsnit, som havde til formål at indtage fæstningsanlægget omkring Kaunas.

Sigurd lå ved Ersatz Bataljonen i Berlin, hvor mandskabet skulle erstatte faldne soldater ved fronten. Derfor kom Sigurd i første omgang til fronten som erstatning for faldne tyske soldater.

Nogle breve er gengivet i hele eller næsten hele deres længde, blandt andet det om Sigurds positive oplevelse i pinsen 1915 ved Kalvarijea i det nuværende Litauen. De fleste af de tyske eller russiske stednavne er ændret til de nuværende litauiske navne, bortset fra dem som jeg ikke har kunnet identificere.

Sigurds bevægelser ved Østfronten i perioden 21. marts 1915 - 3. december 1916

I perioden var Sigurd på en måneds orlov i juni 1915, mens hans bataljon lå ved Marijampoli

Berlin, den 15. marts 1915

"Kære far og mor!

Er i formiddag pludselig blevet udtaget til at gå med i felten og har så måttet ikklæde mig. Jeg har stadig søgt at få lejlighed til at komme ud af kaserne og lige sende jer et telegram, så I kunne tage stilling til det, men jeg får det vist ikke gjort inden i aften."

"Et pludseligt tilfælde med næsen er ret umuligt og ville sætte mig i en dårlig stilling. Som I kan se, står jeg allerede i begreb med at skulle af sted. Jeg har talt med underofficeren, og han mente, at det kunne have været bragt i orden, hvis far ved hjælp af en officer kunne have fået lidt indflydelse på bataljonen - (som også Hans Gram mente)."

"Dagen har selvfølgelig været kritisk, men jeg er nu rolig og tryk og betror mig til Guds førelse og dernæst soldat uforknytt. Vær nu ved godt mod. Alt skal nok gå godt."

Berlin d. 15/3 15.
Kære Far og Mor!
Er i Formiddag pludselig
bleven indtaget til at
gaa med i Felten og
har saa nu maattet
lade mig ikklæde hooved
jeg har haalt hooved indtil
nu omkring Kl. 3/4 da
vi er bleven overladt lidt
til os selv. Jeg har stadig
søgt at faa bejlighed til
at komme ud af Kaseren
og lige sende jer et
Telegram, saa I kunde høre
jer Shilling til det, men

jeg har det vist ikke gjort inden i aften,
da jeg ikke kan reikene at gaa bort, da vi
kan kaldes til at opvade hovent Bjelich det skal
være. Jeg har selvfølgelig søgt at gaa min Shing
saa godt jeg formaaede, men kunde ikke holde
mig mere. Feldwebeln har jeg haalt lidt med men
har desuovne ikke hørnet faa Kolsagen paa hale
med ham endnu. Det er ikke saa let ved Militærskole
mit Onkel haender han jo godt nok, saa jeg ikke
saa godt kan fremføre det. Han beklagede i Dag at
jeg ikke havde det skabte - det var hun sel ufør
skueligt - men jeg kan jo ikke suelt forklare ham
om forhold. Et pludseligt Tilfælde med næsen
er ret umuligt og vilde sætte mig i en dårlig
Stilling. - Som I kan se staar jeg altsaa i
Begyndelse med at skat af Sted, men jeg har lige
saa et svagt Haab om, at det endnu kunde blive
opraet. - Jeg haalte lidt med Underofficeren her

I ovenstående brev ses, at skriften mere og mere præges af Sigurds pressede situation

Østbanegården i Berlin, den 17. marts 1915 klokken 21:20

"Jeg sidder nu i vinduet og venter efter jer, men nu har jeg snart opgivet det, derfor en sidste hilsen herfra. Vær ved godt mod og kun rolig, alt skal nok gå sin rigtige gang. De bedste hilsner til jer alle fra jeres Sigurd Kl. Skrumsager." (Sigurd fik sandsynligvis sendt et telegram den 15. marts om aftenen til sine forældre, og muligvis er de skyndsomt rejst til Berlin for at hilse af, inden Sigurd skulle af sted til fronten. Sigurd har vel haft et spinkelt håb om, at hans far kunne hindre hans afrejse til fronten.)

Ved Østfronten

På vej i toget den 18. marts 1915 om morgenen i Østpreussen

"Stadig bumler vi af sted gennem et ensformigt landskab, alt er hvidt, og det fryser godt. Kamppladserne har vi endnu ikke nået, men vi har dog passeret fæstningsværker."

Insterburg, den 18. marts 1915 (tidligere Østpreussen og nuværende Chernyakhovsk i Kaliningrad)

"Vi har kørt i tog og ikke set meget af krigens spor. Russerne har været her i tre uger uden at ødelægge noget af betydning. I aften ser det fredeligt ud – det fryser godt, og alt er klædt i hvidt."

Cafe Hansa i Insterburg, den 19. marts 1915

"Sidder lige nu på en fin cafe i selskab med en angelbo og en fra Vestpreussen – et rigtig godt selskab, og vi forstår hinanden udmærket. Hvad der ellers vil ske, aner vi ikke, men vi er godt tilfredse her og lader komme, hvad der vil."

Gumbinnen, den 20. marts 1915 (nuværende Gusev i Kaliningrad)

"Nu i dag videre på vej til fronten – hvorhen vides ikke. Har nu passeret flere pladser, hvor der har fundet fægtninger sted – skyttegrave. Krigergrave og afbrændte huse ser man jævnligt. Humøret efter omstændighederne upåklageligt. Meningsytringer nu ganske frie. Alt står ellers vel til. Med det bedste håb drager vi af sted."

Den 21. marts 1915 ved Suwalki (nu den nordøstlige del af Polen)

"Endnu er vi stadig på vej til fronten og holder for øjeblikket lige på grænsen ved Suwalki, men hvor vi til sidst kommer hen, ved vi ikke. Landet her er forladt og byerne plyndrede og nedbrændte.

Tankerne søger dog hjem til jer – vær I rolige og trygge, alt går sin gang, som det skal, og der er intet at ændre."

Sigurd i uniformsfrakke – nok lånt

Den 22. marts 1915

"Ligger nu i reserven tæt ved fronten ved Augustow (nu i den nordøstlige del af Polen syd for Suwalki)

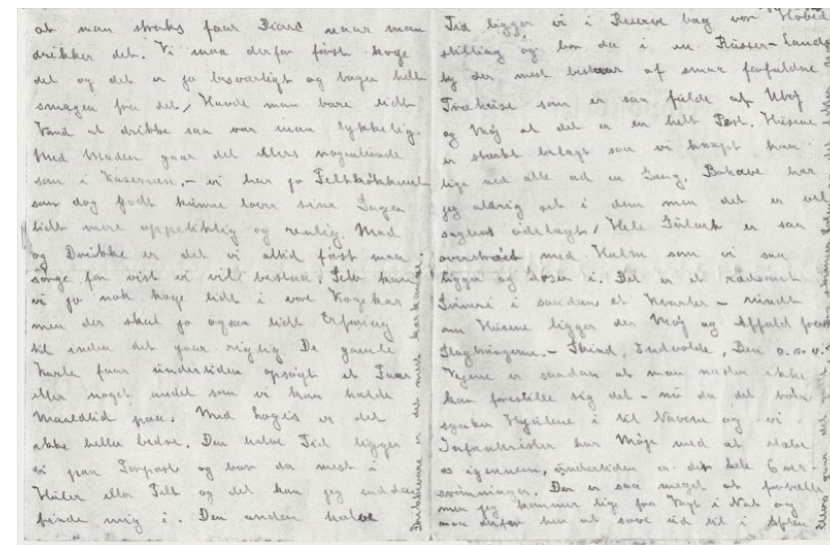
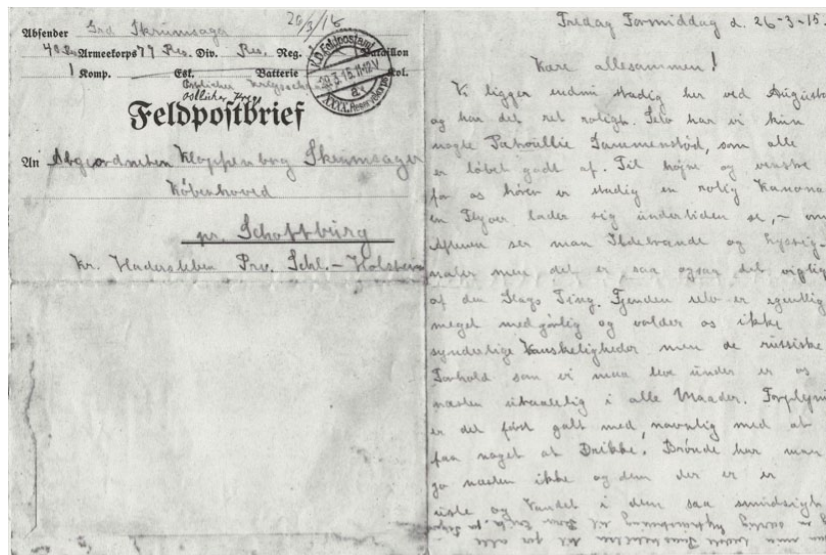
Det er nu tøvejr og et vældigt pløre. Men vi ser og oplever meget, som vi ikke har gjort før."

På forpost den 24. marts 1915 ved Augustow (Polen)

"Det er gået rask med at komme til fronten. Vores kompagni fik i aftes en forpoststilling en 6-7 km foran vores egentlige hovedstilling. Vore poster ligger langs med en å lige overfor russerne, som vi stadig hører arbejde i deres skyttegarve. Selv havde jeg fået en patrulje ved en sprængt bro, som russerne afgav nogle salver på, kort efter at jeg var blevet afløst. Alt blev derved alarmeret, men snart blev der dog ro igen. Om dagen ligger vi og hviler i et lille hus i en skovlund, men om natten må vi gå frem på vore poster. Nu ser og oplever man jo selv meget skrækeligt, og man hører om det i

denne tid. Rart er det virkelig ikke, og det kan jo synes så uforståeligt, at man er tvungen ned i sådan en stilling. Det er en prøvelsestid, som dog nok skal have sin grund, og som man ikke kan komme uden om. Mange sådanne tanker kommer nemt, når man ligger på så udsatte poster. Man bliver lille og ydmyg og betror sig til Guds varetægt. Jeg er derfor også tryk i hvad fare, jeg så end er i og glæder mig til en god fredens tid bagefter. – Her på forposten ligger vi i 48 timer ad gangen og ligger lige så længe i hovedstillingen bagved. Angreb fra vores side er der ikke tale om, men det modsatte vil nok snart ske, da vi ligger i en kile af fronten nogle kilometer bag ved Augustow. Det hedder sig, at vi snart skal flytte et andet sted hen. Der kunne være meget at fortælle herfra, men hvor stor pressefriheden egentlig er jeg knap klar over, og om jeg overhovedet kan give mig af med sådan brevveksling, er virkelig et stort spørgsmål. Det vil derfor være mig meget brugeligt, når jeg først hører, at I modtager mine breve. Så må jeg slutte – er ved godt mod og håber snart på et glad gensyn. Vær I kun trykke og bedes hilse fra jeres Sigurd”

Fredag formiddag den 26. marts 1915

Fredag formiddag den 26. marts 1915 ved Augustow

”Kære Alle sammen!

Vi ligger endnu stadig her ved Augustow og har det ret roligt. Selv har vi kun nogle patrulje sammenstød, som alle er løbet godt af. Til højre og venstre for os hører vi stadig en rolig kanonade, og en flyver lader sig undertiden se. Om aftenen ser man ildebrande og lyssignaler, men det er også det vigtigste af den slags ting. Fjenden selv er egentlig meget medgørlig og volder os ikke synderlige vanskeligheder, men de russiske forhold, som vi må leve under, er os næsten utålelige i alle måder. Forplejningen er det først galt med, navnlig med at få noget at drikke. Brønde har man næsten ikke, og dem der er, er usle, og vandet i dem så smudsige at man straks får diarré, når man drikker det. Vi må derfor først koge det, og det er besværligt og tager hele smagen fra det. Havde man bare lidt vand at drikke, så var man lykkelig. Med maden går det ellers nogenlunde som i kasernerne. – vi har jo feltkøkkenet, som dog godt kunne lave sine sager lidt mere appetitligt og renligt. Mad og drikke er det, vi altid først må sørge for hvis vi vil bestå. Selv kan vi nok koge lidt i vore kogekar, men der skal lidt erfaring til, inden det går rigtigt. De gamle karle får undertiden opsøgt et får eller andet, som vi kan holde måltidet på. Med logi er det ikke heller bedre. Den halve tid ligger vi på forposter og bor da for det meste i huler og telt, og det kan jeg endda finde mig i. Den anden halve tid ligger vi i reserven bag vor stilling og bor da i en russisk landsby, der mest består af små forfaldne træhuse, som er så fulde af utøj og møg, at det er en helt pest. Husene er stærkt belagt, så vi

knap kan ligge ned alle på en gang. Bohave har jeg aldrig set i dem, men det er vel sagtens ødelagt. Hele gulvet er overstrøet med halm, som vi så ligger og døser i. Det er et rædsomt svineri i sådan et kvarter – rundt om husene ligger der møg og affald fra slagtninger. – skind, indvolde, ben osv. Vejene er sådan, at man næsten ikke kan forestille sig det – nu da det tør, synker hjulene i til navene, og vi infanterister har møje med at slæbe os igennem. Undertiden er det hele oversvømmet.

Der er så meget at fortælle, men jeg kommer lige fra vagt i nat og må derfor hen at sove ud til i aften, ellers går det galt. I dag skinner solen. Drikkevarer er det mest kærkomne.

Så mine bedste påskehilsner til jer alle og en særlig lykønskning til bror Erik. Fra Sigurd.”

Den 28. marts 1915

”I går måtte vores bataljon gå meget igennem. Det var en drøj march. Kl. 3 rykkede vi ud og nåede her i kvarter, en gammel kaserne, om natten mellem 11 og 12. Jeg må tilstå, at jeg aldrig i mine dage har været så dødtæt som i aftes.” (Sigurd var tillige blevet syg af dårlig mad og vand.)

”Og hjemme holder I bare søndag, jo var der bare fred, og jeg var hjemme igen.”

Den 29. marts 1915

”Vi ligger endnu her i kvarter og kommer til kræfter efter marchen. Mine ønsker om mad er, at I ikke sender kødvarer eller røgvarer, men derimod smør, sukker, chokolade eller svesker, og pakkerne må kun veje et halvt pund (250 gram). Det synes måske påtrængende, men I kan tro, at man først og fremmest må sørge for mad, hvis man skal komme godt igennem det hele. Enkelte har travlt med at fjerne det værste utøj af sig, og hver gang der gøres en god fangst, er der stor glæde. Endnu har jeg ikke været plaget af det.”

Øst for Suwalki, den 31. marts 1915

”Forleden nat blev vi pludselig med banen transporteret her op, hvor vi atter har nogle forpoststillinger i nogle skyttegrave, hvor fjendens kugler piber en del. Nogle er sårede og har fået en såkaldt ”heimatsschuss” (skudt hjem!). Det er en ret bakket egn, og der har været kæmpet ikke så lidt, men endnu er der ikke kommet en egentlig afgørelse. Der er sikkert noget at vente. Granaternes hvinen og kuglernes hvislen er en jævnlig musik, men fortræd gør de ikke. Mad og drikke er der knapt med. Meget er der ellers ikke at fortælle – først når jeg atter er hjemme hos jer – og det glæder jeg mig daglig til. Livet her er de fleste virkelig trætte af. Vi ligger stadig alarmberedte. Og i morgen har I jo så konfirmation.” (Bror Eriks konfirmation)

Suwalki, den 1. april 1915 (brev samt postkort)

”Rigtige fægtninger har vi endnu ikke haft. I stilhed har vi trukket os tilbage til Suwalki i dag ved daggry. Bag os blev broerne sprængt, og huse – ja selv en stor køn kirke brændte.

Det er selvfølgelig sket af strategiske grunde. Byen her er ret stor, og der bor endnu mange jøder her – ret anstændige folk. Jøderne har helligdag i dag – spiser syrnet brød osv., som deres skik er.”

Påskelørdag, den 3. april 1915 i Augustow

”Kom til Augustow i går eftermiddag og ligger her i reserven og har det ret godt. Augustow er en by med 30.000 indbyggere, men ikke at sammenligne med byer, vi kender. Der er dog en del stenmurede huse, men ellers er der mest små træhuse. Nogle enkelte brolagte hovedveje går gennem den, men ellers er der mest mange små gyder og baggårde, hvor den største smuds og fattigdom holder til huse. Der er kun en lille del af befolkningen tilbage, mest jøder og så de mest fattige og krøblinger. Nøden er stor blandt dem – mange løber barfodede omkring og har knap laser på kroppen. Jøderne er mere velstående. Forretninger er der ingen af, men undertiden kan man dog få en jøde opsøgt, som har et eller andet at sælge. Der er to meget kønne kirker her – en russisk og en romersk katolsk.”

Augustow, den 4. april 1915

”Er endnu i Augustow, og her er stille og roligt, og jeg har været til feltgudstjeneste. Jeg har lige været i byen for at forsøge at købe sukker og chokolade – alt er tomt – og næsten intet af få.”

Den 9. april 1915 (to postkort, det ene på tysk og det anden på dansk)

(De to brevkort indeholder næsten det samme. Sandsynligvis fordi censuren har krævet at få oplyst, hvad Sigurd har skrevet på dansk. Skriver på dansk og tysk:)

”Lebe jezt friedlich und gemytlich und had uns Frühlingswetter.”

Den 10. april 1915

”Vi har eksercits og skansearbejde, når vi ikke hygger os i skyttegraven, hvor man dog kan lade os i ro.”

Den 11. april 1915

”Udenfor er alt gråt i gråt, og det har silet ned hele dagen, så mange har holdt sig inden døre. Vi har været i denne stilling i en uge. Den ligger ca. 4 km øst for Augustow. Vi har gravet og bygget stillinger.” (Sigurd glædede sig til pakkerne. Han var stadig ved sundhed og godt mod,

men lysten var det småt med.)

"Men jeg må skrive mig ud af det, som er uforståeligt."

Den 13. april 1915 (to breve) (begge svært læselige)

(Endnu en dag uden post hjemmefra, skrev Sigurd.)

Den 14. april 1915 (to breve og et brevkort)

"Vi ligger stadig i den samme egn. Russerne ligger ca. 600 meter borte i et skovbryn. Artilleriet har endnu ikke voldt os ubehageligheder, og geværilden er vi godt skærmet for. Endelig en dag med hilsner hjemmefra."

Den 16. april 1915

"Endelig i går fik jeg den store glæde at få 8 pakker og flere breve fra jer. Stegen fik jeg lige tid til at holde aftensmåltidet på. Det gav lyst og mod og styrke både til sjæl og legeme, så nu er jeg blevet let i kroppen og ikke føler det hele så tungt og trist."

Den 18. april 1915

Brev til sin søster.

"Kære lille Søster!

Jeg er stadig ved sundhed og godt mod – breve og pakker har hjulpet vældigt, så nu kan jeg døje, hvad det skal være. Vi har marcheret nordpå – ca. 60-70 km og kommet et andet sted hen."

(Samme dag skrevet et brevkort til forældrene på tysk, at de er kommet til Augustow og skal marchere videre.)

I skyttegravene ved Kalvarijae, den 19. april 1915

"Vi blev med bane transporteret over Suwalki til Walkowyski (nu Wilkaviskis). En interessant rejse til en afveksling – overalt gennem egne, hvor kampen har raset hårdt, afbrændte byer, skyttegrave efter skyttegrave. Trådforhindringer og hist og her krigergrave. Fra Wilkaviskis marcherede vi om lørdagen til Marijampoli, en ret tiltalende by efter forholdene her – kønne kirker og ikke så få teglstensbygninger. Vi er nu i skyttegravene ved Kalvarijae. Det har været roligt med geværlid, men artilleriet buldrer lidt."

Kalvarijae, den 20. april 1915

"I går var der artillerikampe på begge sider af os, men i dag er det roligt. Geværlid er der ingen af, og det kommer mig for, at vi på begge sider mest havde lyst til at gå sammen og drikke et venskabsbæger."

Jeg talte lige med en kammerat fra Vestpreussen, og i al spøg foreslog han at spadserere derover.

Et russerhus (dog litauisk) her har i reglen en stor stue, hvori der står et åbent ildsted, bag hvilken der er en stor ovn. På ildstedet står der en del sodede lerpotter, der bruges til kogekar. Ovnene er vel egentlig til bagning, men har dog desuden en anden meget vigtig opgave. Ovnene på den er der ofte indrettet et leje. Der ligger så fatter og "matka" og så mange, der nu kan være og driver den af den lange kolde vinter. Påfaldende er også, at de anbringer små børn – ikke i en vugge, men i en kurv, der hænger og vipper på en stang, som er fastgjort ved en af loftsbjælkerne (nok for at beskytte de små børn mod rotter og andet utøj). Husene er næsten uden undtagelse bygget af træ, og væggene er tætnet med ler og mos."

I skyttegravene ved Kalvarija, den 25. april 1915 (A og B).

"Der er sådan en ro i stillingerne om dagen, men om natten er der også blevet skudt helt vanvittigt undertiden, mest fra russerne, der skyder mest ud i det blå, så man næsten ikke ved, hvad der foregår, og ingen vil bryde sig hoved med det. Vi ligger ellers godt her i stillingen og har ingen tab."
(Sigurd fortæller i de lange breve levende om vask og badning og om en lusekur lavet af gamle cigaretskodder og tobak og smurt på kroppen, så de blev sorte som negre.)

I skyttegravene ved Kalvarija (Litauen), den 26. april 1915

"Kære Alle!

I dag ligger vi atter i strålende forårsvejr og nyder livet i ro her i skyttegravene. I aften skal vi atter afløses og kommer så tilbage og får forhåbentlig atter post en gang, og da kan vi jo sagtens. Det gode vejr, vi har haft på det sidste, har hjulpet os uhyre, så vi har virkelig alle befundet os så vel. Nætterne bliver korte og lyse. Det er en uhyre lettelse for vagttjenesten om natten. – I har vel sagtens hørt så meget om skyttegrave, at det næsten er overflødigt at skrive om dem – dog – jeg vil lige fortælle lidt om, hvordan vi har det. Vores skyttegrav ligger på en lille bakkeskråning, – udstyret med et par planker – nogle huler er gravet ind i baggrunden, hvor vi har vores egentlige opholdsrum, når vi ikke har vagter. Hver mand har sit skydeskår, og der er plads til tornister, patroner, spade osv. På grund af fugtighed er gravene knap så dybe, at man kan gå oprejst der, hvad der jo er en fejl. På bakkeskråningen – en 500-600 meter foran os – ligger russerne i deres stillinger. Vi bemærker dem sjældent – kun om natten hører vi dem tydeligt, når de arbejder på deres trådforhindringer, som de har en 30-50 meter foran gravene. Også vi har trådforhindringer foran os, og sidste nat måtte vi i vor gruppe ud for at arbejde på dem. Om dagen er der i reglen ikke meget løs."

Der står kun nogle enkelte poster, og ellers kan vi drive den af, som vi vil, når bare artilleriet vil lade os i ro, hvad de heldigvis gør – kun skyder de fra begge sidder oven over os. Når natten kommer, har vi så vores egentlige arbejde. Der bliver opstillet dobbeltposter og udsendt patrulje foran trådforhindringerne. Dernæst bliver gravene udbedret, og i reglen hentes der også mad. Artilleriet skyder sjældent om natten, men derimod falder der jævnligt nogle geværskud, eller et maskingevær skratter. Lyskastere afsøger med mellemrum terrænet. Lyskugler afskydes hist og her. Sådan forløber dag og nat, når der ikke er noget særligt løs, og der er da ikke megen fare ved det. Og vi har ikke en gang nogle sårede. I begyndelsen er det selvfølgelig lidt trangt at leve i disse huler, men man vænner sig hurtigt til det og finder også snart behag derved.

Det er jo nu en gang krig, og man er tvungen ind i det, men søger dog alligevel at komme så godt som muligt igennem det. Lysten er kun ringe – også andre steder kan jeg forstå, – at man kunne finde sig i det. – Det var lige et par ord – alt vel ellers – håber også, at det står godt til hos jer. Mange gode hilsner fra jeres Sigurd.

NB. Kunne godt bruge en god blyant og et stykke sæbe.”

S...., den 29. april 1915

(Sigurd aflagde besøg i L....og så seværdigheder. Spændende by, som ikke var så hårdt ramt af krigens rædsler. Der var gravmæler over faldne soldater. Byen L.... har jeg ikke kunnet identificere.)

Den 30. april 1915

”Vi har haft det så uroligt. Den søde skyttegravsfred er nu forbi, men det kan snart blive godt igen. Gud har som hidtil holdt sin hånd over os og vil nok stadig stå os bi.”

Den 1. maj 1915 (to brevkort – et til sin far og et til sin mor)

”Vi er gået i dækningsgraven og venter på et stormangreb – ja det har været stormfulde dage. Vi venter at skulle bryde op. Johansen er faldet, men Gud ske tak er jeg stadig sund.”

(Johansen er søn af en lærer, uddannet som købmand og et par og tyve år, da han faldt ved fronten, skriver Sigurd i brevet af 5. maj.)

Den 4. maj 1915

”Efter de stormfulde dage synes der nu atter at være kommet ro, dog suser sharpnellerne (granatkardæsker) også om os nu i øjeblikket. Vi er fortsat på samme sted.”

I reserven den 5. maj 1915

”Endelig er der faldet lidt ro over os.”

(Sigurd har fået tilsendt en flaske rødvin. Flasken skulle sendes tilbage, men han ville gerne beholde den til vand og andre væsker. Og desuden har han brug for sæbe, en tandbørste og en neglebørste.)

Den 6. maj 1915 om formiddagen

”Vi ligger endnu i de gamle stillinger – nogle steder i 100 meters afstand til russerne, og de lader os ingen ro. Overløbere kommer der også en del af – døde ligger omkring – det er en trist tid.”

Den 6. maj 1915 om aftenen

”Vi kom i aftes ud af skyttegravnen og ligger i dag i reserven et par kilometer bag. Jeg håber at få lidt fred og ro til at nyde indholdet af de pakker, I har sendt.”

Fredag den 8. maj 1915 (to brevkort)

Brevkort til Niels Ebbesen.

(Sigurd skriver, at der altid er fjendtlig ild, og de må altid opholde sig i skyttegravene.)

Brevkort til familien.

”Blod og jern er luften her fyldt med. Vi ligger fortsat i samme stilling, hvor russerne stadig arbejder sig nærmere på. Flere af kompagnierne har haft større tab, men vi har haft held med os. Gud give det snart må have en ende.”

Den 9. maj 1915

”Vi står lige for igen at rykke ud i skyttegravene. De sidste dage af april og de første dage af maj var slemme. Vi har ligget i en uhyggelig ild, særligt den 29. april. Russerne har flere gange angrebet, men vores kompagni har været heldig, og vi har ikke været så slemt med. Vi holder stadig de samme grave, men russerne er enkelte steder nær – et sted kun 30 meter fra trådforhindringen, så der kan tales sammen. Håndgranater, miner og sådant kram bruges.”

I skyttegravnen ved Kalvarijæ, den 11. maj 1915

”Når vi er i skyttegravnen her, må vi enten være på lytterpatrulje eller stå på vagt hele natten – med opplantet bajonet. Her har vi mængen en gang ventet i spænding på fjenden. Russerne brød igennem ved 4. kompagni, og 100 russere havde sat sig fast i vores løbegrav bag dem, men med stor hårdhed atter blevet kastet ud af et reservekompagni, hvorved der faldt en mængde. De sibiriske tropper, vi her ligger over for, skulle være ret energiske. De har sorte huer. Endnu ligger der her flere døde russere ved stillingen. Mærkeligt, at

Røde Kors ikke løser sådanne opgaver. Vores har da også kastet en seddel over til russerne, hvorpå de havde skrevet, at de skulle komme over til os – de ville ikke blive skudt. Svar er der ikke kommet, undtagen af og til et par håndgranater, som atter er blevet besvaret. Urolighederne begyndte egentlig fra vores side den 28. april, da vi skulle storme. Næste dag gik russerne på os.”

Den 12. maj 1915

”Vi ligger et par kilometer bag fronten. Der kommer mange forvildede kugler, så vi må finde fuld dækning. Der kom lige et rygte, at krigen næsten skulle være udbrudt med Italien, hvad der dog dæmper lidt på nogle, men det forvisser mig endnu mere om en såkaldt ”Endgültigen Sieg.” Ja – det er jo en skrækkelig tid for hele verden – diplomaterne driver deres spil og lader tropperne marchere. Fremmarchen i nord og syd er vi ganske uberørte af, og jeg kan ikke tænke, at det virkelig skal gå så slemt. Russernes magtesløshed ligger ubetinget i førelsen – folkene går blindt på – gang på gang under store tab – det ærgrer mig altid.”

Kr. Himmelfartsdag 1915

”Lige en hilsen inden vi atter rykker ud i skyttegraven. Hestene er nu kommet på græs.”

Ved Kalvarijae, den 16. maj 1915 (lige før pinse)

”Vi har fået lavet en rigtig god hule, hvor vi kan ligge en hel gruppe. Den har fået navnet ”Villa Käthe”, navnet på vores gruppefører Milch’s kone.”

”I går havde vi en ret oprørende og anstrengende dag i skyttegraven, hvor russerne angreb os og nemt kunne have overrumplet os, hvis de havde været under en god ledelse – men der brister det jo altid for dem. Førerne sidder i gravene og driver folkene frem, og de går blindt på, men der mangler jo samlingen i det hele, og så fører det jo ikke til noget uden tab.

Det var et stormende øjeblik, så længe det stod på – granater og shrapneller suste fra begge sider, så det hele stod i røg og damp, men i spændingen ænser man ikke faren. For hvem, der kan forbinde handling med ønsker, er det jo let – ja kunne man bare det.”

Pinsebrev 1915

(En lille solstråleberetning om livet ved Østfronten ved Kalvariju, som ligger tæt på den nuværende Polske og Kaliningrads grænser i det nuværende Litauen.)

Pinsen 1915

”Kære far, mor og søskende!

Nu vil jeg fortælle lidt om, hvorledes vi har fordrevet pinsen.

Vi har stadig haft herligt vejr de sidste dage. Pinselørdag tænkte jeg ofte på, hvordan vil pinsen dog blive under disse forhold, og mine tanker gled ofte hjem til jer og søgte at forestille mig, hvordan I havde det.

Vi lå i skyttegraven – og natten mellem lørdag og søndag arbejdede vi stærkt på en ny hule, og jeg var blandt andet også på lytterpatrulje. Månen skinnede, og luften var lind. Allerede kl. 2 var det omtrent lyst, og trods højtiden faldt der stadig skud fra vor side, men det stilnede dog snart af, efterhånden som de fleste kunne lægge sig til ro, og der kun blev nogle enkelte poster tilbage. Jeg havde nu svært ved at sove, da de små feltgrå bearbejdede mig så flittig, og enden blev da også, at jeg til sidst stod op og påbegyndte en lille renselsesfest. Solen skinnede varmt ned i graven til os, og jeg sad i nøgen figur og undersøgte tøjet fra top til tå.

Bedst som jeg var i gang hermed, råber posten, der stod ved siden af mig, at nu har russerne plantet et par hvide faner på deres dækning – jeg sprang op og ser – ja minsandten – hænger min skjorte på en spade og vinker af alle kræfter, og de vinker igen.

Hoved kommer frem ved hoved, og snart kan også vi vise os fri for dækningen, og vi råber til hinanden, og en af russerne tager en af deres faner og løber frem imod os – men – kammeraterne vil dog ikke følge ham, og han må snart løbe tilbage igen, dog vinker han stadig med fanen og viser sig så bevæget. Henrykkelsen varer en tid – det kunne selvfølgelig ikke blive ved, – men der faldt stadigvæk ingen skud den formiddag.

Det var dog kun et forspil, for hvad der skete om eftermiddagen – det var næsten utroligt – da udveksledes der håndtryk, og næsten alle løb vi frie omkring – men derom senere.

Om aftenen blev vi afløst af 4. kompagni og måtte så arbejde på løbegraven, til det dagedes og kom så sultne og trætte i vort reservekvarter her. Der måtte så soves, og jeg har lige vasket og tumlet mig frit her på græsset – man bliver jo ellers så stiv og krum af de bøjede stillinger, vi stadig går i. Nu kalder spaden igen – modtag da mine bedste hilsner fra jeres Sigurd. Gud giv os snart en god fred.

Hilsner fra jeres Sigurd”

Anden pinsedag

(Sigurd har søgt om orlov, og der var gode muligheder for at få den.)

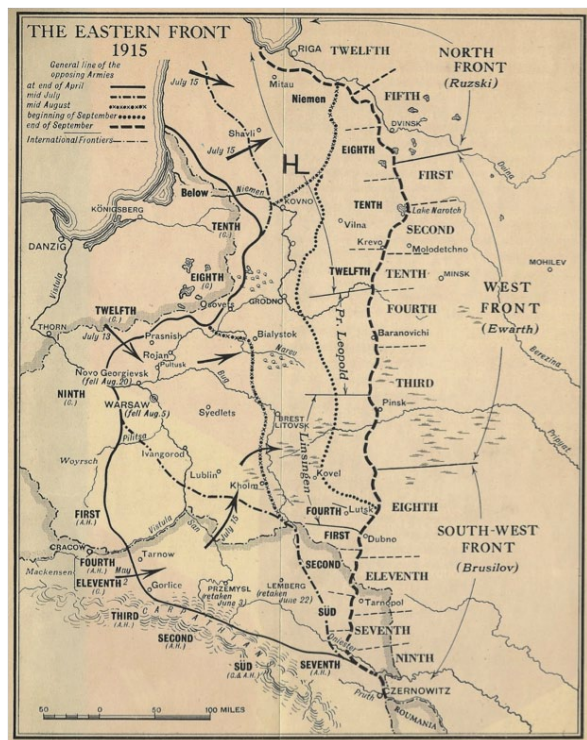
Ved Kalvarijae, den 20. maj 1915

(Kalvarijae ligger ca. 75 km sydvest for Kaunas (Kovno) som det kan ses på nedenstående kort.)

”Stillingen her er godt udbygget nu, men vi får nok ikke lov til at blive her ret længe.”

Den 21. maj 1915

"Vi har meget skansearbejde og kommer sjældent i ro – ellers alt vel."

Østfronten 1915

"Villa Käthe", den 25. maj 1915

Brevkort til sin søster

"Vi har lige været ved at arbejde lidt på vores lejlighed – har fået bord og nogle bænke stillet op uden for vores hule og søgt at gøre os det lidt hyggeligt. I aften marcherer vi atter ud for at hilse på russerne – forhåbentlig ligeså venligt som på pinsedag."

Lørdag den 29. maj 1915 (fra Bejstrupgård)

(Sigurds far sendte den 29. maj et brev til Sigurd, som blev returneret til Bejstrupgård. Sikkert fordi Sigurd fik orlov mellem den 26. og 28. maj og straks rejste hjem. Han havde orlov til den 30. juni om aftenen. For der er ingen breve fra den 25. maj 1915 og til slutningen af juni måned. I de følgende 5 breve fortæller han om tilbagerejsen til fronten.)

På vej til fronten igen efter orloven

Berlin Hovedbanegård, middag den 28. juni 1915

"Rejsen er gået godt, og jeg har nu fået mine ærinder besørget."

"Nu er jeg først klar over, hvor godt jeg har haft det hos jer derhjemme."

Königsberg, den 29. juni 1915 kl. 2 om natten (Kaliningrad)

"Alt her er ved det gamle. Krigen har sat sit alvorlige præg på det hele. Høsten tegner meget dårlig i egnene, vi er kommet igennem."

Eydtkuhnen, den 29. juni 1915 om formiddagen

(Østpreussen – nu på grænsen mellem Kaliningrad og Litauen)

"Krigen har hærget slemt her engang, og hvor ser det endnu afskyeligt ud."

Wilkowiszki, den 29. juni 1915

"Jeg har nu fået opsporet mit regiment, som ligger 15 km øst for Marijampoli. Der er en vældig færdsel her i byen, og der er efterhånden dukket en mængde jødeforretninger op i den, så der nu kan købes mange ting. Der er rejst en mindesten til ære for de faldne krigere."

Marijampoli, middag den 30. juni 1915

"Jeg er nu vej ud til mit regiment og har truffet flere sårede, som kommer fra lazaretter og skal ud til fronten igen. Har det efter omstændighederne godt."

Rusland, i reserven den 1. juli 1915

"Jeg er tilbage, og regimentet har lejet sig ind i en stor lade."

"Nu er der vist ro, men russerne har dog krudt endnu."

Zirmiskiai ca. 15 km øst for Marijampoli, den 2. juli 1915

"Jeg er kommet godt tilbage. Det er ellers svært for mig at rejse herop anden gang – det så så sort ud, alt var en elendighed. Det er svært at forliges med krigen. Kammeraterne ville selvfølgelig høre nyt – navnlig om fred, men derom havde jeg desværre intet. Vi delte så smørret og vinen og lod os det smage godt. Alle mine nærmeste kammerater er her endnu. Fluere er der et mylder af, så man næsten ikke kan være i fred for dem."

(Sigurd takkede endnu engang for den dejlige orlovs tid på Bejstrupgård og ønskede sin far til lykke med fødselsdagen.)

Zirmiskiai, den 3. juli 1915

"Egnen her er næsten ikke ødelagt. Befolkningen og dyrene er borte. Håber, at jeg får lov til at fejre min fødselsdag her."

Ilskani ved Marijampoli, den 6. juli 1915

"I dag er det så min fødselsdag – har et stille varmt sommervejr – ligger stadig i vort gamle kvarter og mærker ikke meget til fjendtlighederne. Fluerne er nu den værste plage. Vi har set en spion blive ført til sit sidste hvilested – dommeren oplæste dommen for ham – en salve lød, og det var forbi – men indtryk gjorde det vist på alle. Vi ved ikke, hvor længe vi bliver her."

Den gamle stilling, den 7. juli 1915

Brevkort til Niels Ebbesen, som er hjemme

"Her er fred og ro som aldrig før. Niels – du har været til session – skriv dog, hvordan det er gået, og måske har du også andet interessant nyt. Jeg vil være glad for at høre fra dig."

Rusland, den 8. juli 1915

"Vi har det fremdeles roligt her. I dag har vi endog spillet bold."

Kurland den 9. juli 1915

(stedsangivelsen Kurland er ikke korrekt)

"Jeg var så uheldig at forstuve min fod ved boldspillet i går, så jeg ikke kan være på tjeneste i dag."

Den 10. juli 1915

"Ligger stadig samme sted i fred og ro."

Igliskeliai i Kurland, den 11. juli 1915

(Igliskeliai ligger 8 km øst for Marijampoli og ikke i Kurland)

"Læste i Dannevirke om, at Jens Skøttegård fra Abkær skulle være faldet samt Chr. Møller fra Harreslev – hvor er det dog stadigvæk mange, der rives bort. Det er en tragisk tid på mange måder, og man kan nemt forfalde til tungsindighed. Her er stadigvæk stille og roligt. Hejmdal (dagblad) kommer næsten aldrig mere, men derimod kommer Modersmålet dagligt."

Kurland, den 13. juli 1915.

(Stedsangivelsen er her og i de næste breve fortsat ikke rigtige. Kompagniet må ligge i nærheden af Igliskeliai eller syd for Kaunas.)

"Det stormer, og vores trælade knager og brager – som ville den flyve bort, men her er ellers roligt."

Kurland, den 15. juli 1915

"Ligger fortsat i det samme gode kvarter, og vi er veltilfredse."

Kurland den 16. juli 1915

"Der er ikke meget at lave. Vi ligger fortsat i den store lade. Mangen en gang har jeg tit længtes efter at have en god bog at underholde mig med."

Kurland den 18. juli 1915

"I forgårs aften kom der så pludselig befaling om at gøre os marchberedte, og næste morgen gik det så løs. Hvorhen viste vi selvfølgelig ikke, men det gik nord på, følte vi. Langsomt sneglede vi os så frem gennem gode og kønne egne med store kraftige skove. Omsider nåede vi så Marijampoli- Kaunas vejen og fortsatte så efter Kaunas. Vi er nu tæt på fonten."

Kaunas august 1915

Kurland, den 24. juli 1915

"Den 18. juli kom vi så i skyttegravene, og det blev sagt, at vi skulle storme den følgende morgen, men på grund af regnvejr blev det udsat, og sådan gik det dag for dag indtil den 20. om aftenen. Da blev vi i 1. bataljon afløst af 2. bataljon, og vi kom i reserven – og de skulle storme. Efter frygtelig artilleribeskydning blev gravene stormet uden modstand – alle var flygtet, og snart kunne artilleri og reserver rykke frem over det hele. Om formiddagen kom vores kompagni i spidsen, og vi fik til opgave at undersøge nogle skovbryn, hvad der gik let – alle flygtede for os, men ved middagstid mødte vi dog

modstand og opdagede, at vi lå overfor en russisk hovedstilling. Vi gravede os ned – hver mand i sit hul, og vi fik befaling om at blive liggende. Så vidt jeg kan forstå, ligger vi nu i en kile ind mod Kaunas ved fronten mod syd. Nu er vi blevet afløst og ligger i reserven.”

Kurland, den 25. juli 1915

”Her i dag har vi atter haft en fægtning, men er allerede blevet afløst. Vi kommer nu nok på en ny transport.”

Kurland, den 26. juli 1915

”I går havde vi atter en lille fægtning – og tog ved hjælp af artilleri og miner en stærk skyttegrav i en skovkant. Vi havde ikke videre tab. Sagen var nemlig godt forberedt. Det går jo voldsomt fremad her, og ens stilling her kan jo være blandet nok, men når man tænker lidt ligegyldigt, kan man finde sig i det, og det er man nødt til. De åbne fægtninger synes ikke at være så farlige som den stilling, vi havde ved Kalvarija.”

Kaunas, den 30. juli 1915

”Er nu kommer i kvarter igen – lå i går i fægtning det meste af dagen – er sund og rask.
Gud være med os alle.”

Kaunas, den 31. juli 1915

”Den sidste fægtning havde vi den 29. juli, og det var også den værste, vi havde den dag – 11 mand tabt i vor kamp. Vi begyndte ved solopgang og nåede straks ind på 700 meter afstand fra den russiske stilling, og der måtte vi så blive liggende til kl. 1. Da stormede vi under kraftig støtte fra vort artilleri. Russerne overgav sig straks. I store klynger kom de frem og blev drevet sammen og transporteret tilbage. Derved var det værste overstået, og der blev ikke gået meget mere frem. Vi var da tæt inde på Kaunas og kunne blive beskudt med artilleri fra forterne, hvad der er mest ubehageligt ved stillingen her. Vores tøj er kommet til at se medtaget ud efter fægtningerne.”

(Oplysninger om selve kampen syd for Kaunas og ved Kaunas findes på internettet.)

Kurland, den 1. august 1915

Brevkort til sin søster

”Majorer har holdt en lille lovtale for os efter fægtningen. I aften bryder vi vist op og går atter fremad.”

Kaunas, den 2. august 1915

”Sidste nat blev vi kommanderet ud på lyttepoststilling, og vi drev ganske fredeligt omkring 500 meter foran vores stilling. Der skete intet.”

10 km fra Kaunas, den 3. august 1915

”I dag ligger vi i den russiske skyttegrav, som vi tog den 29. juli. De russiske skyttegrave er mange gange bedre end vores, og det i alle henseender, men de er jo også blevet anlagt i ro og fred. Gevær og shrapnel-ild er man næsten fuldstændig skærmet for i dem. De er meget rummelige og udstyret med bord og bænke. Desuden er der en mængde huler med gode lejer – væggene er beklædt med strå, og enkelte har været pyntet med blomster og helgenbilleder. Trods det, er de løbet fra det. Den egentlige front ligger 1000 meter forude. Russerne har lige sendt en ballon op med deres artilleri iagttager. Det er en mærkelig kolos, og den hænger og svinger rundt, og man skulle undres over, at den ikke straks blev skudt ned af os, men vort artilleri er vel bange for at forråde deres egen stilling.”

Kurland, den 7. august 1915

”I går aftes gik vi atter frem. Forhåbentlig bliver vi snart afløst – vi er næsten sorte som negre. Vi er ikke blevet vasket den sidste uge.”

Kurland, den 9. august 1915

”Vi er stadig foran Kaunas, som daglig bombarderes. Lå i går i artilleriild og forsøgte at gå frem. Har det godt efter omstændighederne, men har ellers fået nok af det hele de sidste dage – dem glemmer jeg aldrig.”

Syd for Kaunas, den 11. august 1915

”I går aftes tog vi igen med stor lethed en meget stor russisk stilling og fik nogle fanger, men kun få. De var løbet i tide. Vand er det knapt med. Brøndene er ødelagte som alt andet.”

Den 13. august 1915

”Stillingen den samme. I går slog en granat ned lige foran min sidemand og mig, så vi blev helt tildænget med jord, men ellers slap vi lykkeligt fra det. Også i øjeblikket bombarderes vi stærkt, og vi må af og til søge ned i vores hule og søge dækning. Vi har nu ligget så længe i denne kanonade, at vi tager koldblodigt på det – det bliver til en hel vane.”

Foran Kaunas, den 15. august 1915

”I går gik vi atter stærkt frem. Fægtningerne synes at være meget hårdnakkede i går, og forskellige steder måtte vi løbe tilbage.

Natten igennem hørtes stadig råb og skrig fra dem, der gik frem til storm. Så vidt jeg kunne høre, prøvede russerne også på at gå frem adskillige gange. Det siges, at et fort er taget og et par kompagnier har været inde i et eller andet. Vi har nu ligget i 3 dage i forreste linje, hver mand i hver sit lille hul.”

Syd for Kaunas, den 16. august 1915

”Vi ligger i en russisk forladt skyttegrav. Kanonaden er vedvarende stærkere, og den brager næsten både nat og dag, men det synes ikke at have de store virkninger.”

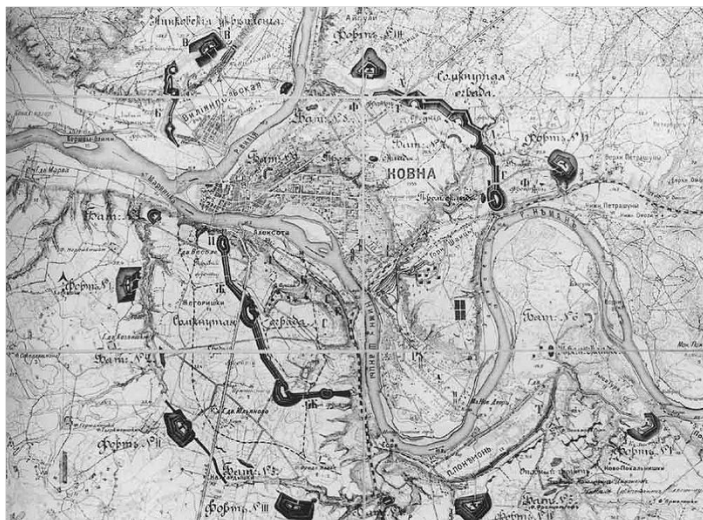
Syd for Kaunas, den 18. august 1915

”I går trængte vi ind i forsvarsværkerne i Kaunas og ligger nu i et virvar af skyttegrave og trådforhindringer, krat og kløfter, så det er ikke så nemt at finde sig tilrette.”

16 km øst for Kaunas, den 21. august 1915

”Kaunas er nu falden – måske. Den 19. august marcherede vores bataljon med musik i spidsen gennem den sydlige del af det faldne fæstningsværk og kunne anlæg, som nu bærer spor af krigens hærvinger.

Den 18. lå vi i fort 4 og den 19. i fort 6, og derpå gik vi østpå og fik en forpost i Njemen (flodens navn gennem Kaunas – nu Nemunas). I går morges gik det videre østpå. Russerne viger stadig, men har dog hist og her punkter, hvor de holder os op en tid.”

Gammelt kort der viser forterne rund om Kaunas. Fort 4 må være lige her ovenfor.

Omtrent 40-50 km øst for Kaunas, den 24. august 1915

”Vi marcherer stadig østpå uden at have rigtige træfninger med russerne. Det går stadig i zigzag gennem dalene. Befolkningen er væk.”

Den 26. august 1915

”Vi er endnu på vej østpå, og vi vil snart nå Vilnius.”

Den 28. august 1915

”Vi er nu 40 km fra Vilnius og tæt ved en flod (Nemunas). Vi har flyttet lidt rundt uden at kunne komme frem for russere.”

Omkring 40 km vest for Vilnius, den 30. august 1915

”Hen imod aften stormede vi så og trængte derpå et par kilometer frem og tog nogle fanger. Vort kompagni havde et tab på 4 døde og 4 sårede (4. kompagni havde derimod 20 døde og sårede). Der er et ganske vildt terræn her og ikke nemt at opklare, og russerne yder tilmed hårdnakket modstand, så vi kommer ikke meget fremad. Just behageligt er det ikke at drive rundt i dette vildnis, hvor man ofte ikke ved, hvilken side fronten er på. Vort mål er Vilnius, og vi er ved en flod med mange søer. På et kort kan I nok se det.”

Den 1. september 1915

”Vi er i en af Ruslands fyrreskove mellem Vilnius og Memel (Klaipeda).”
”Jeg ligger på lyttepost og skriver. Fremmarchen er standset, og vi graver skyttegrave. Det er svært at sige, om russerne vil lade os komme frem, eller om de endog vil forsøge en ny offensiv, – men de har vel lidt så mange tab, at de endnu må gå tilbage.”

Vistnok lidt øst for Ganuschichki, den 2. september 1915

”De sidste dage har været ret regnfulde, noget vi ellers har været forskånet for her i området. Landskabet er helt idyllisk – bakker, søer og skove.”

Drabuzininkai, den 4. september 1915

”Vi har arbejdet med at bygge huler. Gud ved, om vi får brug for dem.”

Nær Spindzius, den 6. september 1915

”Rykkede igen ud i første stilling og har haft travlt med at udbygge huler – skydeskår m.v. Russerne ligger endnu nogle kilometer borte, så vi har egentlig gode og rolige dage. Tiden skrider fremad, så vi dog snart må nærme os enden på al denne ufred.”

"I dag regner det, og vi har gråvejr – intet nyt."

"Niels Ebbesen var nu blevet indkaldt, men han har da foreløbig gode dage (som rekrut ved kavaleriet i Berlin). Vi befæstede vores stillinger stadig mere og mere, men har det ellers roligt her. Endnu kniber det med at skaffe forplejninger frem."

"Russerne ligger 3-4 km herfra og lader os i ro. Stillingen er altså her ganske enestående, og vi er glade, så længe vi får lov til at blive her. Men mange længes efter lidt sul, og enkelte forsøgte så jagten på nogle omstrejfende får, hvoraf der blev nedlagt nogle stykker. En af dem hænger nu ved vores skyttegrav til fri afbenyttelse. Jeg gjorde forsøg med at lave lidt bøj, og det faldt helt godt ud."

"Jeg er i reserven, og jeg var til kirkegang, blev vaccineret mod kolera og var til afslusning."

"Jeg er fortsat i reserven. Sov meget roligt i nat. Alt ved det gamle."

"Vi har i dag været på en lang march, og vi er nu atter i stilling."

"Efter at vi havde stormet den 16. er vi på fremmarch mod Vilnius. Vi gør i øjeblikket holdt ved et jernbaneknudepunkt N... F.... Alt vel efter omstændighederne."

"I forgårs passerede vi Vilnius og er nu på vej sydøst og har tilbagelagt ca. 25 kilometer. Forplejningen er det dårligt med."

Sigurds souvenirs og brugsting hjembragt fra fronten

"Vi er endnu på fremmarch, men det går kun småt frem. Russerne yder synlig hård modstand. Det kniber med at få fødevarer frem, så brødet er nu blevet en lækkerbid."

"Samtalerne går i stå – der tales ikke meget, tilmed er alle sultne, og man skal være om sig for at få stillet appetitten."

"Vi er samme sted. Vi ligger tilbage i dækning i en skov."

"Vores frontafsnit strækker sig gennem en tæt skov, hvad der kan være yderst ubehageligt, da russerne har været ret dristige og undertiden er kommet enkeltvis og tæt ind på stillingen. Følgen har været, at der knaldes hele tiden fra begge sider, så der nemt kan ske ubehagelige overraskelser."

Den 29. september 1915

"Vi blev pludselig afløst fra de første stillinger og trukket tilbage til et kvarter på et stort gods. Befolkningen er flygtet, og vi finder gods og vogne gemt i skovene."

Den 30. september 1915

"Vi er i kvarter i Chsersito? (i Hviderusland). Jeg har fået mine bukser lappet – det var så det vigtigste i dag."

Den 3. oktober 1915, i kvarter på godset ca. 20 km øst for Crekmjany.

(Meget om mad, og at de ikke lider nød – lige nu, skriver Sigurd.)

"Russerne har lavet et gennembrud lidt til venstre for os i natten mellem den 29. og 30. september. Vi mistede flere hundrede som døde, blev sårede eller taget til fange. Russerne har også haft umådelige tab og blev atter kastet tilbage. Vi var ude, fordi vi ventede et nyt angreb, men det blev der intet af. Endnu lå der en del døde og et par sårede omkring – vore og russere mellem hinanden. Det går over ens forstand, når man ser sådanne billeder. Nu må jeg slutte – vi marcherer nu atter ud i de forreste stillinger – forhåbentlig vender vi snart tilbage og får bedre dage."

Den 3. oktober 1915

Brev til sin søster

"Ligger nu i skyttegraven og har det ret roligt og et dejligt vejr."

Den 10. oktober 1915

"I går var vi på en længere march mod nord og ligger i dag i ro. Jeg har været stærkt optaget og derfor ikke kunnet skrive siden den 7. oktober."

Den 11. oktober 1915, i nærheden af Smorgon (nu Smarhon 60-70 km øst for Vilnius)

"Vi ligger 6-7 km bag fronten og har det ret roligt."

"Begivenhederne ved Vestfronten har jo vakt en del interesse for os i den sidste tid – men ak – hvad bliver det til – endnu synes det mig så underligt fjernt. – (krigsudviklingen på Balkan). Der har sikkert været umådelige store tab over al den tid, og mange triste budskaber må der modtages. Så jeg kan godt forstå, at I går i spænding, eftersom I slet ikke hører fra mig – men det må ligge i, at der er spærret. – Jeg er Gud ske lov kommet godt gennem alt til det her og er endnu sund og rask."

(Sigurd blev i området ved Smorgon i knap 14 måneder, indtil han blev

forflyttet til Vestfronten i december 1916. Smorgon ligger i det nuværende Hviderusland.

Ved at skimme de mange breve og brevkort fra oktober 1915 og indtil Sigurd blev forflyttet til Vestfronten, er der selvfølgelig mange hændelser, som også kunne fortjene en opmærksomhed. Men egentlige krigsmæssige og personlige nyheder i forhold til de foregående fra 1915, er jeg ikke faldet over.

Fra perioden 11-10-1915 og til 25-12-1915 er der ca. 70 breve fra Sigurd.

Fra 1916 eksisterer der ca. 300 breve fra fronten skrevet af Sigurd

Kun nogle få skal her nævnes.)

Berlin, den 27. januar 1916

(Sigurd og Niels Ebbesen var i Berlin, og skrev et fælles brev til deres forældre.

Sigurd havde sandsynligvis fået orlov fra før nytår 1915 og til slutningen af januar 1916, da der ikke er registreret breve fra Sigurd i den periode. Sigurd var derfor på vej fra orlov til sit regiment i Rusland (nuværende Hviderusland). Niels Ebbesen var sandsynligvis blevet indkaldt som rekrut ved kavaleriet og lå i Berlin.)

(I den sidste halvdel af marts 1916 var der en stor russisk offensiv ca. 10- 70 kilometer nord for, hvor Sigurd lå. 350 000 russiske soldater stod over for 75 000 tyske soldater. Slagets tyske navn er Naratsch-see slagth. Russerne mistede 100 000 mand mest på grund af mangel på ammunition. Tyskernes tab var ringe. Sigurd nævner i nogle af de følgende breve fra marts, at der var kampe oppe nordpå, men faktisk meget lidt derom, når man betænkte, at offensiven var så tæt på.)

I skyttegraven ved Smorgon, den 20. marts 1916

"Kære far og mor!

I går, da jeg var ude for at søge vand, traf jeg helt tilfældigt en landsmand – Hellesø fra Jels. Han er ved lyskasterne her og blev selvfølgelig meget glad ved at træffe en landsmand. Han er urmager og har været hos Markussen i Rødding – .

Blandt andet er der nu for alvor blevet liv her på fronten, men vi er sluppet godt igennem det hele her. I går var det en ganske forrykt dag – vort artilleri skød meget af tiden og undertiden med største heftighed – samtidig satte infanteriet tre gange ind med geværild – lyskugler sted til vejrs, og vi skulle råbe HURRA – som vanvittige skabte vi os – og jeg ved ikke, hvad russerne tænkte – men de var meget rolige. Vi får ikke megen ro i disse dage – .

*Gud står os stadig bi – her
Bedste hilsner jeres Sigurd.”*

Den 26. marts 1916

”Nord for os står der dog jævnligt kampe – i aftes meget heftig.”

Smorgon, den 1. april 1916

”Luften har et par dage været så klar, at vi rigtig har kunnet iagttage de russiske stillinger – den ene bag den anden. Artilleriet lod os dog i ro. Russerne har sikkert trukket det bort her en tid. Flyverne har været i stærk virksomhed, og i går havde russerne ikke mindre end 5 balloner oppe her i egnen.”

Sigurd var ved lå fronten 10 km syd for den store offensiv, hvorfra han kunne høre kanontorden

Smorgon, den 2. april 1916

”Det er ret roligt i dag – kun en underofficer – en skolelærer har stået og knaldet efter russerne – det er nu hans lyst – hvad der ellers ikke gør os

tilværelsen mere behagelig. I en kikkert kan man ellers tydeligt iagttage russerne – der vasker deres tøj, soler sig osv. i dag. De længes også sikkert efter freden som os. Ærgerligt at der gives sådanne fredsforstyrrelere.”

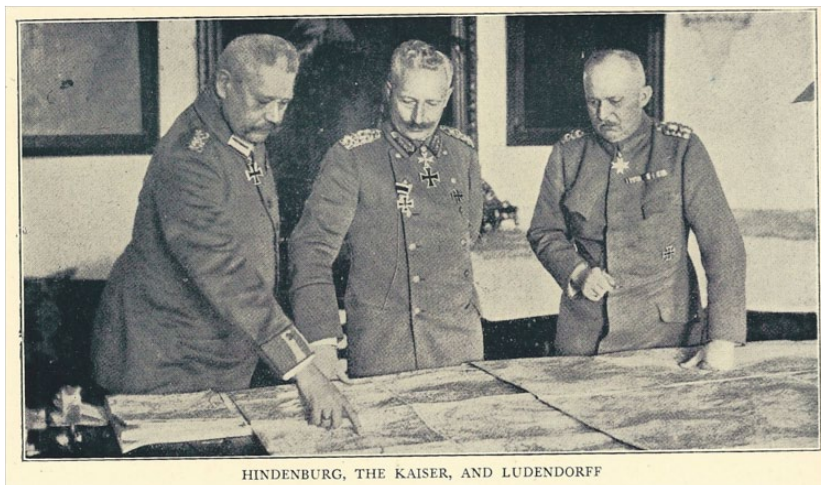
Kompagniets Musikkorps.

Smorgon den 21. juni 1916

Billedet viser vores kompagnis musikkorps. Instrumenterne vil vist være jer fremmede, men vi har nu været henvist til dem alene. Vi finder dem meget morsomme, når bare de kommer i talentfulde hænder.

(1 juni 1916 foretog et par bataljoner et stormløb mod russiske tropper og vandt nogle sejre og besatte nogle russiske skyttegrave. De to bataljoner fik lykønskninger og øl og rom sendt fra Hindenburgs højre hånd Ludendorff. Rommen var ankommet den 18. juni og Sigurd skriver:)

”Mange er nu kommet i løftet stemning – jo det er tilstande – måtte bedre tider snart oprinde.”

Feltmarschal von Ludendorff som sendte øl og rom til sine soldater for en god indsats

I skyttegravene ved Smorgon, den 10. juli 1916

(Sikkert et svar på et spørgsmål stillet efter oplysninger i danske aviser.)

"Vi kan ikke fortælle alt. Gasangrebet, som russerne har skrevet om, er rigtigt nok, og vi var også delagtige i det, men det blev ikke omtalt fra vores side, vel på grund af det mindre gunstige udfald, og det var ikke skadeligt på grund af ugunstige vejrforhold."

Neu Westend, den 31. august 1916

"Her går der nu en mængde rygter om nye krigserklæringer. Med Rumænien og Italien har det nok sin rigtighed, men i dag fortælles der endog, at Danmark også skulle have erklæret os krig. Det er selvfølgelig opspind."

(Italien gik allerede i maj 1916 ind i krigen mod Tyskland og Østrig-Ungarn.)

(Sigurd havde været på en kort orlov i september måned – hvor længe og hvor er ikke nævnt (orlov nævnt i brev fra 9. og 10. oktober))

I skyttegravene ved Smorgon, den 5. oktober 1916

"I dag blev alle elsasserne fra hele regimentet kaldt sammen, og majoren lod dem sige nogle alvorsord i anledning af, at nogle have forduftet sig. Hvor meget det hjælper, er vel nok et spørgsmål. Det synes snart, som de deraf holder mere sammen. Russernes udlevering af dem til Frankrig er selvfølgelig en slem faktor. Der hersker selvfølgelig stor forargelse over slynglerne
-----."

(Sigurd sendte billeder hjem fra fronten den 16. oktober, men konvolutten er tom.)

I skyttegravene ved Smorgon, den 22. oktober 1916

"Kære far, mor og søskende!

Så svandt endnu en uge – atter er det søndag. Selv her i stillingen har vi en følelse af, at der er festdag. Alle arbejder hviler, kun de enkelte dagsposter står, men ellers er det tomt i gravene – alle har søgt ind i deres huler til ro og fred, og så kan de udenfor skyde og gøre, hvad de vil. Det er endnu eftermiddag, og jeg sidder her og skriver, mens alle kammeraterne ligger på deres brikse og blunder.

I formiddags var jeg til feltgudstjeneste – ja det gik sådan til. I aften kom der befaling, at der fra hver gruppe skulle en mand til gudstjeneste. Som sædvanlig var der ingen, der frivilligt havde lyst at være med, men en skulle der jo med. Det var jo tjeneste, og så trak vi lod om det, og lodet faldt på mig. Jeg var dog helt glad ved det, da man dog fik lidt bevægelse og kom lidt ud og se sig lidt om en gang. Vi måtte marchere til en lille by Sadsoni (Soly 10 km vest for Smorgon) – en god times gang. Her ude på en mark i læ ind til en skov var der lavet en lille talestol, om hvilket vi så tog opstilling i hesteskoform. Efterhånden som officererne indfandt sig, blev der gjort honnør, og det går jo nøje til med det. Formænd-officererne samlede sig inde i midten, og endelig kom divisionspræsten og optrådte i alt sin værdighed, udklædt i en grå uniform, bærende et stort sølvkors på brystet. Der synges et par vers, og et lille orkester ledsagede. Efter oplæsningen af en lille tekst følger så en lille prædiken, og altid er der meget patriotisk indvævet. Da det i dag var kejserindens fødselsdag, dvælede præsten især ved hende og kejserhuset, der nu med os bærer krigens tunge savn i det tredje år. Mod slutningen sagde præsten: "Det går nu på liv og død", og endte så med nogle betragtninger om dødsforagt. Det kunne jo være meget godt, men folk synes kun at føle sig lidt traurige til at høre derpå. Det er, som om sådan noget dårligt kan trives under de militæriske former.

Efter prædiken fulgte en kort bøn og en salme, og vi skiltes hver til sit.

Jeg traf Hans Petersen, som før var ved kompagniet. Han var sammen med en Mathiasen fra Læk, som jeg også hilste på – han talte også dansk og sagde, at det gjorde alle på hans hjemegn.

Nu ønsker jeg jer en god søndag.

Og alle får så den bedste hilsen

jeres Sigurd."

I felten ved Smorgon, den 5. november 1916

"Det sidste næsten overraskende nyt, som vi har fået, er proklamationen om Polen til Kongerige. Hvem kongen er, har jeg endnu ikke fået fat på, men det har jo også mindre at sige, man kan jo tænke sig til det. Bevæggrunde til skridtet kan man finde nok af. – Hvordan polakkerne vil tage det, vil tiden vise. – Hvis det dog bare kunne blive et indledende skridt til den kære gode FRED.

Vort nabokompagni havde i dag den molør (ulykke), at en russisk granat slog ned i en hule og sårede ni mand. Ellers har vi almindelig ro.

Ungdomstiden, der kunne være blevet så dejlig, hvor ødsles og spildes den ikke hen. Udviklingen går på mange måder i stå. Hvad krigen dog bringer med sig. Der er så meget, som er tragisk – og man magter så lidt."

(Polen fik først sin selvstændighed den 11. november 1918, efter at de havde været delt siden 1795. Sigurd må derfor referere til en uformel proklamation om kongeriget Polen, for Polen blev efter 1. verdenskrig udråbt til republik, indtil det igen blev delt for tredje gang i 1939.

I novemberbrevene skriver Sigurd, at der ikke er så meget at berette om. Mange af brevene er korte af mangel på stof, men ganske pludselig den 4. december 1916 skete der noget.)

Tredje kapitel

Fra den 4. december 1916 til den 6. maj 1917

Tredje kapitel omhandler Sigurds rejse og opholdet ved Vestfronten i Nordfrankrig. Det vil især være koncentreret om Sigurds tid ved fronten og i kampen ved Lens og Arras, indtil Sigurd blev syg i begyndelsen af april 1917. Først led han af dysenteri og dernæst af lungehindebetændelse, som senere udartede sig til tuberkulose i lunger og ryg. Den 8. maj 1917 opdagede læge Hans Lausten-Thomsen, at der lå en alvorligt syg dansksindet soldat med over 40 i feber. Han skrev straks til Sigurds forældre og fortalte om den alvorlige situation. Hver eneste dag behandlede han og tog sig personligt af Sigurd. Det var en enestående indsats, lægen ydede, og det reddede uden tvivl Sigurds liv.

Det var historien om Sigurds sygdom under krigen, der var den oprindelige årsag til, at jeg lånte Sigurds breve af min kusine Agnete, Sigurds datter, og at jeg gik i gang med at læse brevene fra hele hans krigstjenesten ved både Øst- og Vestfronten.

På vej til Vestfronten. Afrejse fra Smorton, den 4. december 1916

Brev den 2. december 1916, (postet midt i Polen).

(Brevet nævner ikke, at de snart skal bryde op og af sted til Vestfronten. Brevet har Sigurd på en eller anden måde fået postet i Skalmierzyge i midten af det nuværende Polen. Det bærer stærkt præg af, at Sigurds regiment er blevet beordret af sted til Vestfronten med meget kort varsel.)

På rejse og ankomsten til Belgien, den 9. december 1916.

"Rusland har vi nu forladt. Den 4-12-1916 rejste vi over Vilnius og til grænsestationen Kalins? i lukkede godsvogne og gennemgik der en grundig desinficering og aflusning. Om morgenen den 7. december kom vi med et ny transporttog med 3. classes vogne, og så gik turen videre ned midt gennem Tyskland, – en hel interessant rejse. Den 8. december passerede vi den Belgiske grænse, og nu fik vi en meget køn rejse ind gennem Belgien over Liège – Bryssel, og nu er vi så her i L. – (navnet er ikke skrevet, sandsynligvis på grund af forbud, men byen er Lille). Hvilken himmelvid forskel der dog er på alle måder – her og så i Rusland. Man må virkelig beundre det høje kulturtrin, som alt her står på. Hvad rejsen gælder, er mig ubekendt."

L----- den 10-12-1916 (Lille i Frankrig)

"Byen L----- er en pæn by med prægtige bygninger og kønne anlæg. Der er noget sirligt og fikst ved det hele, og der er mange kvinder. Befolkningen er

i højeste grad proper og dannet og forstår at klæde sig. Man er her med på moden helt igennem. Forretningslivet er selvfølgelig ret indskrænket, men man kan dog få mange ting, men ofte til fabelagtige priser (1 pund smør til 10 fr. 1 pund flæsk til 10 fr. osv.) Alligevel synes befolkningen at stå sig nogenlunde igennem.

Ude fra fronten hører man kanonernes torden, og jeg tænkte så på kammeraterne – .

Nu nærmer vi os julen, men man føler det kun så lidt.”

Tyske soldater på march i Lille

Den 16. december 1916

”Så forlod vi i går morges H. ved L. og marcherede mod sydvest og ligger nu i en by S. øst for L. B.

Vi ligger nok som en eller anden reserve. Landskabet her er ganske fladt – ingen skove – lidt hegn – hyppige meget høje popler eller linde langs de meget gode veje – byerne ligger meget tæt, mange bondehuse er ofte meget statelige – altid tegldækket. Jordbunden er fed leret – alt bærer præg af stor frodighed. Ind mod fronten er alt skudt i grus, og der ligger det hele hen i et vildnis. Her har vi jo englændere over for os. De er meget dygtigere og mere behændige i krigsførelse ved fronten. Især er de godt beslået med artilleri og har et godt flyvevæsen – . Til nu er alt forløbet meget roligt, og vi begynder at leve os ind i forholdene.”

Den 17. december 1916

”Over alt møder man krigens hærgning. Man ser, at folkene har rømmet det hele i hast – redskaberne står ofte, som om man er løbet fra dem. På en mark så jeg tre selvbindere stå på rad, som man kunne havde spændt for – nu næsten helt tilgroede og ødelagte osv. Vi passerede også en større by Herlies? (mellem Lille og Lens), der så ud til at have været en prægtig by, men nu var alt ruiner. Selv den store kirke var der næsten ikke sten på sten. Også kirkegården var gennempløjet af granater.”

Den 22. december 1916

”Her ved fronten er det alligevel en hel del mere uroligt end vi er vant til, og fra alle sider hører vi også, at englænderne er de mest hårdnakkede. Ellers er det lutter folk fra Bayern, som vi her ligger sammen med. Større venskab kan man jo ikke sige, der hersker iblandt os – tværtimod. Jeg har fået det indtryk af dem, at de uhyre let bliver gale i hovedet, og så bander de meget kraftigt – for øvrigt volder det endog lidt vanskeligheder med at forstå dem fuldt ud med det samme.”

Den 5. januar 1917

”I går forlod vi L (Lille), hvor vi har været siden den 15. december og marcherede en halv snes kilometer sydpå og ligger nu i reserven. Vi vil snart komme i stillingen syd for kanalen.

Det bliver tungere og tungere med denne utålelige og ubegribelige krig.”

Den 11. januar 1917

”Vi ligger nu meget tæt på englænderne.”

Le Bassée, den 14. januar 1917

”Vi ligger til venstre for kanalen meget tæt på englænderne. De fleste steder er der kun 20-30 meter mellem os og nogle steder meget mindre. Nogle rigtige skyttegrave er der ikke – det meste er skudt i stykker eller sunket sammen, så der kun er en mudderrende. Første aften, vi kom herind, var vi ved at opgive det hele – muddret gik til langt op over knæene. Heldigvis havde vi forinden beviklet benene fra øverst til nederst med gamle pjalter, og hvad vi kunne få fat i. Til alt held er der da nogle få tørre opholdsrum – minegange.”

Den sønderskudte by La Bassée

Berklau, den 19. januar 1917 (mellem Lille og Arras)

"Til stort held var englænderne meget fredelige og gjorde ikke meget, når vi bare lod dem i ro. Artilleriet var heller ikke så slemt for os i første linje. En stor hjælp var det, at vi havde så mange bombesikre minegange at søge dækning i. Vi har kun haft en enkelt dræbt i de sidste 10 dage. Jeg vil gerne indrømme, at vi var ved at gå fra snøvsen de første dage og gjorde os alle mulige tanker og sagde til os selv, at vi lige så godt kunne være gadefejere et andet sted. I hvert fald er jeg grundigt træt af det hele og må jo gang på gang sige mig, at sådan kan det ikke gå videre. Jeg vil ikke udtale mig mere, men tror kun ikke, at man her tankeløst driver med, men ved også, at man kun magter lidt – men alligevel vil jeg forsikre, at jeg ikke vil miste modet."

Den 29. januar 1917

"I dag går det løs."

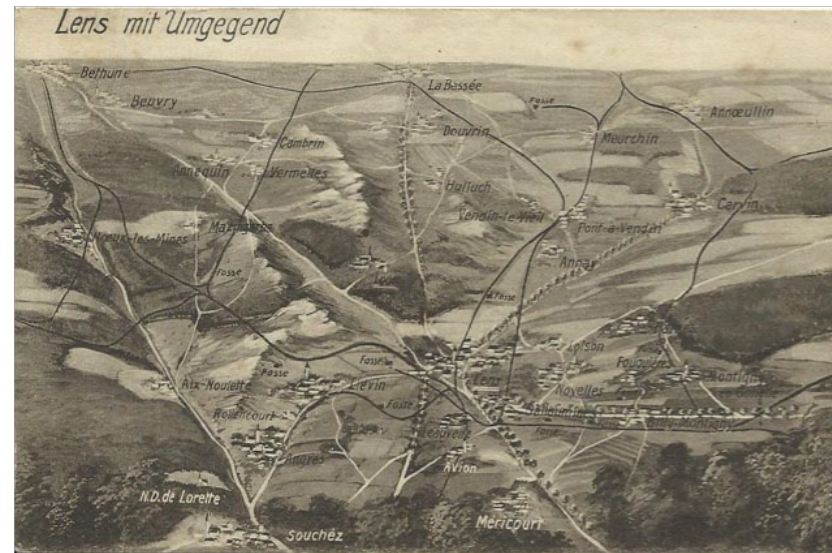
N. ved Lens, den 31. januar 1917

"Strabadserne er ikke det, der piner – men det ubegribelige målløse i det hele og tit det spørgsmål, om det egentlig er det rigtige og nødvendige osv. I vil jo let forstå det. Der kan komme øjeblikke, hvor man synes, at det hele kan være ligegyldigt, og da er det hele let, og man kan spøge og være i humør. – Dog er den letteste vej ikke den rigtige, føler jeg godt. Med alle disse grublerier kommer man selv til kort – sit sted, hvor man går hen med

dem og finder fred – så er menneskers magt og vilje jo dog kun lille og svag. Aldrig vil jeg derfor blive forknytt, om det så ser nok så sort ud, men håber på bedre tider. Ja – lad os alle det – være uforknyttede og ved godt mod –."

I skyttegraven ved Lens, den 2. februar 1917

"Jeg kom i aften i stilling, men endnu i reserven i tredje linje. Alt er godt udbygget. Undergrunden kalk, der egner sig fortrinligt til anlæg af skyttegrave. Den her udsædvanlige vinter holder ved til vores store glæde. Kortet viser egnen, men er også lidt unøjagtig."

Brevkortets forside

Lens, den 14. februar 1917

"Blev afløst i forgårs, og kompagniet gik i hvilestilling i N, hvor vi før har ligget. Vi – hen imod 6 mand og en underofficer – fik ordre til at melde os ved armeringsbataljonen her i Lens for at hjælpe dem nogle dage. Det kan være lige så godt som det andet, og mange ville endog være meget glade ved det, da Lens jo er en stor by, og den derfor er en hel del "rehiels", som tyskerne siger. Vi har nu endelig fået os nogenlunde indkvarteret. Endnu har ingen forlangt noget af os, og det er vi selvfølgelig ikke kede af. – Det er mærkelige forhold at leve under. Trods det, at artilleriet daglig skyder herind, bor civilisterne endnu stadig her. Der er mange faldne blandt dem, og de må se på, at deres huse dag for dag bliver mere og mere ødelagte. Den store fare er de dem nok ikke bevidst, for ellers ville de drage bort – alle bor de i kældrene."

Lens, den 15. februar 1917

"Det har truffet sig sådan, at den armeringsbataljon, som vi blev tildelt, netop er den, som sidste efterår lavede skyttegravsanlæggene inde ved Arnum og Skærbæk. Jeg har selvfølgelig spurgt dem ud om, hvordan de havde været tilfredse og måtte så høre, hvor utilfredse de havde været med alt – Befolkningen var fjendtlige, alt tarveligt osv. – ja, de påstod endog, at folkene var dovne – nå – det hele er jo ikke værd at høre på – men det morede mig dog at høre deres dom – men le måtte jeg især, da de fortalte, at folkene spærrede alle deres unge piger ind – de lod dem slet ikke se ----."

Lens, den 16. februar 1917

"I går skulle der her på egnen være blevet skudt fire engelske flyvere ned. Selv har jeg dog kun set en flyverkamp. Det var spændende at se på – lige som høge suser de efter hinanden – englænderne er i tal langt de overlegne – er frække og koldblodige og aner ikke meget, når de skyder på dem. Vore ser man kun lidt, og de synes ikke at være så mange, men de er uhyre behændige og snedige. – Det er jo tunge tider, og det er ikke til at komme uden om."

Lens, den 17. februar 1917

"I går var det en slem dag, da englænderne skød meget med svært skyts, og da holder kældrene, som vi ellers søger ned i, ingen ting. Bombesikre rum findes der kun få af – da er det snart bedre i skyttegravene, hvor vi har skakterne. Værst er det for de udækkede civile – koner, børn og gamle folk – de må sandelig døje meget, og man ser det på dem, at de lever i jammer og elendighed."

Kalkmine og mineskakter nær Vimy

I skyttegravene ved Lens, den 21. februar 1917

"Til venstre for os forsøgte vore forleden at trænge ind i de engelske stillinger, men det lykkedes dog ikke. Overalt på fronten forsøger begge parter at gøre sådanne omklamringsforsøg – mest er det frivillige patruljer. Vi er her det samme for englænderne, som russerne var for os i øst. Til trods for den livlige beskydning har vi dog næsten ingen tab ----."

I ro i Acherville, den 27. februar 1917 (syd for Lens)

"Ved L. B. (første linje ved fronten) kunne vi jo tale med englænderne, men det var der nu ingen tale om, og der syntes tværtimod at herske en uhyre gensidig forbitrelse, og det var for mig det mest ubehagelige under de urolige forhold. – Hvad englænderne ellers formøbler af "muvilian" – (minekastere?)" er ganske enestående. Nat og dag lægger de både fronten og tilførselsvejene under en jævnlig ild. Store resultater har de vel næppe dermed, men det er meget foruroligende. På vores side synes det næsten at blive mere og mere sparsomt med muvilian."

Acherville, den 1. marts 1917

"Englænderne skal have gjort mange hårdnakkede angreb og opnået små resultater. Gas brugte de også, og vi var i den anledning alarmeret, men kom dog atter til ro. I dag har vi været til badning og aflusning i et gammelt bryggeri. Lusene er nu her ligeså slemme som i Rusland. Vi er virkelig meget mere beskidte her end før i Rusland."

I skyttegravene ved Vimy, den 3., 4. og 5. marts 1917 (mellem Lens og Arras)
"Vi ligger nu 30-50 meter fra englænderne. Englænderne begravde deres døde fra sidste gasangreb."

Skyttegravene ved Vimy, den 6. marts 1917

"Efter alt at dømmen nærmer vi os vist stærkt mod en store offensiv. Flyvervirksomheden er her undertiden ganske enorm. For øjeblikket (jeg har nemlig vagt) hænger der ikke mindre end 21 over os – deriblandt en flok på 16 styk. Vores lader sig næsten ikke se – kun i udkanten dukker der et par kampflyvere op, og de skal straks have hentet tre englænder ned. I kamp er vores vist dog de overlegne."

Britisk RAF Sopwith Camel ved Vestfronten april 1917

Fokker. Første tyske jagerfly 1915

Vimy i skyttegravene, den 9. marts 1917

"Ja, det er en omvendt tilværelse – dette muldvarpeliv og natmandsliv. Man ser ud som et svin – kan jo aldrig vaske sig – det er et hundeliv – men svært at komme uden om, selv om man vil være nok så snedig."

(Sigurd var i skyttegravene ved Vimy indtil den 17-3-1917 og derefter i dækning i Achville.)

Achville, den 21. marts 1917

"I går meldte jeg mig syg. Jeg har følt mig lidt sløj den sidste uges tid. Er nu i reserven."

Achville, den 23. marts 1917

"Er ved at være udhvilet. Driver tiden hen og får et par aspirintabletter."

Krigslazaret nr. 23 i Ath, den 31. marts 1917

(Ath ligger lidt nord for Mons og næsten midt mellem Lille i Frankrig og Bryssel i Belgien – ca. 60 km fra fronten i Vimy i Frankrig.)

Det var her, Hans Lausten-Thomsen var læge. Sigurd blev først overflyttet til denne læges sygesal i Mittelschule natten mellem den 7. og 8. maj, men da havde han allerede været på lazaret 23 i Ath siden den 30. marts, dog sandsynligvis på en anden sygesal. Der er forskellige oplysninger i Sigurds breve og i Hans Lausten-Thomsens breve dateret den 8. og den 9. maj 1917. Oplysningerne i denne beretning er medtaget uændrede i henhold til deres

breve, men det må nok konkluderes, at Sigurds tids- og stedsangivelser er de korrekte. F.eks. oplysningen om, at Sigurd allerede kom til lazarettet i Ath den 30. marts 1917.)

Billedet er et krigslazaret, men ikke det som Sigurd lå på

"Pludselig den 29. marts om natten fik jeg dårlig mave og høj feber. Lægen besluttede at sende mig på lazarettet."

"Om middagen gik det så løs i en gammel kassevogn – vi var nogle stykker. Undervejs havde vi det uheld, at en granat slog ned kort foran vognen og gjorde hestene så bange, at de rendte rundt og masede vognen i stykker. Vi måtte så gå det sidste stykke til fods. Har fået anvist en seng. Jeg blev sendt herhen på grund af feberhaften durchsats? (sandsynligvis dysenteri som Hans Lausten Thomsen skrev i sit brev den 8. maj), men føler mig snart igen alt for vel."

Krigslazaret 23, den 1. april 1917

"Alt er nu fredelig og idyllisk, og hvor er det dejligt atter at ligge i en blød seng og få alle lumper?, utøj og snavs af kroppen."

Lazarettet 23, den 12. april 1917

"Det går godt fremad med helbredet – alligevel håber jeg at blive nogle dage her endnu. Rigtignok er det som følge af den nye engelske offensiv ikke let at opstille beregninger. Sandsynligvis rømmer vi lazarettet i nær fremtid, og det bliver måske lavet til feltlazaret."

Trommeilden derude har i eftermiddag opnået en usædvanlig styrke. Alles sind er optaget af det. Der er åbenbart en stor sag i gang."

(Sigurd så ud til at blive på lazarettet i Aht, fordi han alligevel ikke var rask, men rask nok til at påtage sig mindre opgaver.)

Krigslazaret 23, den 26. april 1917

"Kampene viser sig som aldrig før. Måtte det dog snart gå mod den gode ende."

Her i byen er livet ikke så stærkt berørt af krigen. I dag er der torvedag og mange mennesker i byen."

Lille, den 27. april 1917

"Så sidder jeg atter i Lille og venter på toget til Ath – og kommer fra Douai (Douai ligger ca. 15 km bag fronten øst for Arras og Lens), hvor jeg blev sendt hen i går eftermiddags. Sagerne har jeg besørget. Skulle hente en melding fra et lazaret der. I Douai var alt fyldt med soldater. I lazarettet lå der en 300 englændere, mest hårdtsårede. Krigens gru slog en her på en særlig måde stærkt i møde. Jeg havde lejlighed til at kaste et blik ind i de stærkt fyldte sale og så dem ligge der, den ene ved siden af den anden, lemlæstede og lidende. I operationssalen var man travlt i arbejde. Ude i gården stod der 6 simple kister med dødens rov fra denne nat – alt den skrækkelige krigs følger. Røde Kors plejere og søstre øver her et stort og godt arbejde. – Sådan noget gør indtryk. Ikke heller glemmer jeg, da vi i går modtog en transport sårede direkte fra fronten ved Arras, blandt hvilke også var en hel del slemme medtagne. Her bag fronten møder sygdomme en på en anden måde end derude i skyttegravene."

Lazarettet i Douai

Den 3. maj 1917

"Jeg har lige fået til opgave igen at rejse til Douai med meldinger. Rejser herfra Aht i nat kl. 2 og vil være tilbage i morgen aften en gang, – ikke så galt en rejse."

Ath, den 4. maj 1917

"Jeg er tilbage fra Douai. Det er virkelig sommer nu."

Krigslazarettet 23 i Ath, den 5. maj 1917

"Befolkningen her er ikke åbenbart fjendtlige, men dog heller ikke venlige, hvad jeg dog godt kan begribe. Vi har i dag igen modtaget en transport af sårede og syge, så vi snart er fyldt godt op."

(Det ovenstående brev er det sidste fra Sigurds hånd, inden han blev virkelig alvorlig syg af lungehindebetændelse og fik mere end 40 i feber.

Det næste brev fra Sigurd er fra den 23. maj.)

Fjerde kapitel

Fra den 6. maj 1917 til den 4. november 1917

Den dansksindede læge Hans Lausten-Thomsen så Sigurd den 8. maj for første gang og tog straks affære. Han skrev først til Sigurds far i Berlin og igen den 9. maj til Bejstrupgård. I begge breve fortalte Hans Lausten-Thomsen om, at Sigurd var alvorligt syg. Lægen bad Sigurd om ikke at anstrenge sig og forbød ham at skrive hjem, indtil han gav ham lov. Fjerde kapitel omhandler kun Sigurds breve og citater fra hans breve fra lazarettet i Ath, Belgien, og indtil han endelig kom hjem på rekreation i begyndelsen af november 1917. Krigen var dermed slut for hans vedkommende.

I min varetægt er der 15 breve skrevet af Hans Lausten-Thomsens om Sigurds sygdom. I femte kapital er disse breve citeret kort, og få er medtaget i deres helhed. Det vedrører perioden fra den 8. maj og indtil 1. juni 1917. Det sidste brev blev sendt fra lægens civile praksis i Skærbæk under hans orlov.

Krigslazarettet 23 i Ath, den 23. maj 1917

"Kære far, mor og søskende.

I kære derhjemme. Tak for jeres breve.

Jeg føler mig nu lidt bedre, men det har været drøjt, og der er endnu langt igen. Men først og fremmest må jeg takke Gud Fader, der så godt har stået mig bi. Måtte han sund og rask føre mig hjem til jer – hans vilje ske ----. Mange gode hilsner jeres Sigurd."

Krigslazarettet nr. 23 i Ath, den 24. maj 1917

"Endnu er det småt med mig, det går så langsomt, men jeg føler dog, at det bliver bedre. En lykke og glæde for mig er det med Dr. Thomsen. Så har jeg haft en sådan god bayersk søster til at pleje mig – hun har været som en moder for mig – men nu er hun rejst i orlov – godt at jeg er kommet så langt med hende, for nu er jeg ikke så hjælpeløs mere. – Det er trange tider, men Gud Fader i himlen – måtte han snart bringe forløsning."

Ath, den 30. maj 1917

"Det bliver nok et langt sygeleje."

Ath, den 31. maj 1917

"Det kan endnu ikke nytte med besøg, som I spørger om. Jeg er alt for svag til at døje det – har ingen vilje og kraft til at beherske mig. – Det er ikke let,

når det går sådan for en. – men lad os håbe på bedre tider. I går havde jeg en stor sorg i det, at læge Thomsen rejste på orlov. Først forlod min gode søster mig og nu min kære læge, men lidt på vej har de dog taget mig, så jeg nu knap er så hjælpeløs. I dag har der så været en ny læge, som jeg var meget glad for. Han skal også nok tage sig godt af mig, så jeg ser fremtiden godt i møde. Men en langsom og drøj historie er det. Den vil tage lang tid, så Thomsen vil sikkert nok nå at komme tilbage og kurere på mig igen. Han er vist på orlov en 14 dage eller 3 uger.”

Ath, den 15. juni 1917

(Sigurd var oppe at sidde et par minutter for første gang.

Sigurd skrev hver dag fra lazarettet om hans tilstand og tanker. Jo nærmere tidspunktet kom for forældrenes tilladelse til at komme på besøg, prægedes brevene mere og mere af savn og sygdom, samt håb om et snarligt gensyn. De kom på besøg den 17. juli og rejste igen den 20. juli – 2 måneder og 12 dage efter oplysningerne fra læge Hans Lausten-Thomsen, at Sigurd var alvorligt syg. Jeg har ingen oplysninger om deres rejse, men den rejse gennem et krigshærget land med varemangel må have været vanskelig at planlægge og gennemføre.)

Den 26. juni 1917

”I dag talte jeg med Thomsen om jeres besøg, og han mente, at jeg nu var så vidt, at det godt kunne finde sted. Jeg vil også være glad, når I kommer. Det kan vel ikke være så vanskeligt at få i orden at komme hertil. I går var det ikke så godt med mig, men i dag har jeg været 1 1/2 time oppe i det hele. Har nu også prøvet at gå, og det gik helt godt – dog er jeg blevet lidt krum og trænger til lidt gymnastik.”

Den 8. juli 1917

”Thomsen mente forleden, at der vil gå måneder, inden jeg kommer rigtigt på benene, og at jeg vist overhovedet er færdig med denne krig.”

Den 16. juli 1917

”Kære far og mor!

I er nu færdige til at komme herop, og her venter vi så også på jer. Thomsen vil nok tage sig af jer. Jeg kan jo intet endnu – har som I nok har kunnet mærke – haft en sløj periode, som jeg dog nu synes at være kommet over. I dag har det været en god dag. Vorherre være med os. Vor bedste hilsen – jeres hengivne Sigurd.”

Den 23. juli 1917

(Sigurd fik besøg af hans forældre mellem den 17. og 20. juli 1917. De fik endelig tilladelsen den 15. juli og startede rejsen den 16. juli om morgenen. Dog måtte de først rejse til Haderslev og efterfølgende til generalkommandoet i Altona, før de kunne rejse videre. Om de rejste med tog eller med bil, er uklart.)

”Kære far, mor og søskende!

Tak for at I kom for at besøge mig – hvor sløj jeg så var, så har jeg dog haft meget ud af det. Jeg har fået meget mere ro i kroppen og nyt mod til at komme rigtig i gang igen.

Ja, tak fordi I bar over med mig, nu jeg har været utålmodig og utilfreds. Jeg har kun lov til at sige tak for alt godt. Jeg betror Vorherre min sag, og han vil nok stå alle bi – .

Vær nu ubekymret – jeg er i gode hænder.

Mange gode hilsner til jer alle

Jeres hengivne Sigurd.”

Den 13. august 1917

”Nu er jeg oppe 3-4 timer om dagen.”

Elberfeld, den 25. august 1917 (en forstad til Vuppertal i Tyskland)

”Med lazarettoget forlod jeg så Belgien den 22. August og kom hertil i aftes og er blevet godt modtaget. Lægen her er civil, og søstrene synes flinke. Desværre er det her midt i byen, så her savner jeg atter den friske luft, men foreløbig må jeg se at komme til ro.

NB. Skal hilse fra Thomsen – han kunne ikke længere beholde mig, sagde han, og det var da heller ikke meningen.”

Elberfeld, den 31. august 1917.

”Jeg er blevet røntgengennemlyst. I eftermiddag fik jeg pludselig ordre til at flytte andetsteds hen. Det her er et ganske lille lazaret med en 30 mand. Vi bor her i et villakvarter i byens udkant – ret kønt, stor have osv. Lægen har jeg ellers ikke talt med, men det er ham, som har fået mig flyttet til mere ro og luft. Han kommer også her. Røntgenhistorien ved jeg endnu intet om. Venter meget på post – og også lidt på besøg.”

Elberfeld, den 4. september 1917

Sigurd fik telegram fra hans far, om at denne ville komme dagen efter. Post havde han endnu ikke fået, siden han ankom her.

"Først vil jeg sige tak for besøget, som har glædet mig meget. Heldigvis var jeg dog nu meget raskere end i Belgien og kunne derfor have mere ud af det. I dag modtog jeg så endelig en bunke post fra Belgien."

NB. Jeg har i dag modtaget et lille brev fra Thomsen. Han er blevet forfremmet til overlæge, ser jeg."

"Jeg vil blive udskrevet den 13. oktober, og når jeg så kommer ud her fra, vil det være så vidt, at jeg straks kan rejse hjem, mente lægen. Efter alt dette at dømme kommer du vel næppe her og besøger mig, far, men det kunne se meget ud efter, at Köpenick vil blive træfpunktet – lad os håbe det bedste."

"I morgen middag, mandag den 15. går turen til samlingsstedet i Düsseldorf og derfra videre til Köpenick. Måske vi allerede ses, når jeg når til Berlin, far."

Med ærbødig hilsen og fornyet tak
Deres hengivne søster Adeline Hoelper ”

Oberpfalz, d. 15. XII. 17.
 Sehr geehrte Frau Krummacker!
 Ihr lieber Vater, unser guter Vorgesetzter, hat
 mir 2 Kaktusen mit Liliën übergeben, welche Sie
 liebend in der Liliëstadt übergeben haben. Ich möchte
 mich sehr freuen, Ihnen meine in meine Kranke
 Kaktusen Liliën allenthalben dankend zu übersenden für
 Ihre freundliche Güte in unsern großen Nothlagen.
 Sie werden so ja als Gönnerin danken, wie unschätzbar

[illegible]

"Med hensyn til min sag (orlovsansøgning) – står alt ved det gamle – men ellers er jeg meget nysgerrig efter at høre fra dem."

(Brevet fra Berlin den 4. november 1917 var det sidste brev i bunken. Sigurd fik sandsynligvis kort efter bevilliget orlov og rejste straks hjem til Bejstrupgård i Københoved. Dermed var krigstjenesten forbi for ham, men rask var han ikke.)

Yderlige oplysninger

I bunken af breve er det nogle få fra Silkeborg Bad fra maj og til juli 1920. Her nævner Sigurd for første gang at han lider af tuberkulose. Han skriver: "Der er så meget i verden, som man ikke fatter, og også dette at jeg gang på gang bliver syg, og derfor er et helt unyttigt individ for samfundet. Det kan for almindelig menneskelig tankegang synes meningsløst. Kun i troen finder jeg fred og forklaring."

Sigurd nævner i et andet brev at en Pastor Nielsen har været på besøg. Han ville gerne have noget at vide om krigens gru. Sigurd skriver: "Lidt må man jo fortælle, men ellers undgår jeg at fortælle om politik og krig så meget som mulig – ." Over for sine børn har Sigurd aldrig fortalt om sine oplevelser ved fronten. Kun når Sigurd var syg og havde høj feber kunne han have mareridt, krybe under dynen og af angst råber: "Pas på – russerne kommer."

Der er breve i bunken fra Vejle Tuberkulose Sanatorium. De første er fra den 3. og den 6. oktober 1920 og det sidste fra den 16. april 1921. Han har i krigstjenesten pådraget sig TB i lunger og ryg. Hvornår han er blevet indlagt i Vejle, er uklart. Det antages, at han forlader Sanatoriet i maj 1921. I brevet, skrevet den 16. april 1921, nævner Sigurd, at bøgen er sprunget ud omkring Vejle, og at han regner med en snarlig udskrivelse. På dette tidspunkt er der en ansøgning om krigsinvalidestatning under behandling i Danmark for de skader, Sigurd har pådraget sig. Danmark påtog sig erstatningssagerne for de dansksindede efter krigsafslutningen. Sigurd fik kort tid derefter bevilliget krigsskadeerstatning resten af livet.

I efteråret 1921 er Sigurd sandsynligvis ved landbruget på Bejstrupgård. Der er et brev, som han har sendt til sin far i november 1921, hvori han skriver om forholdene på Bejstrupgård, og hvad de laver på gården, samt hvilke planer de har. Sigurds far er på dette tidspunkt medlem af Rigsdagen og er i København.

I 1924 bliver Sigurd gift med Christine, og de køber Kanekær i Kelstrup, som de driver mønsterværddigt.

Femte kapitel

Fra den 8. maj til den 1. juni 1917

Femte kapitel indeholder korte citater fra læge Hans Lausten-Thomsens 15 breve, som lægen sendte til Sigurds forældre mellem den 8. maj og den 1. juni 1917. Nogle af brevene er i kopi i bilagsafsnittet. Lægen oplyste som lovet i første brev hver dag om ændringer i temperatur og hjerterytmer, men der var ingen oplysninger i brevene om de behandlinger eller medicin, som lægen ordinerede til Sigurd, bortset fra ro, mad og væske.

Amtslæge dr. med. Hans Lausten-Thomsen på sin 80 års fødselsdag

Den 8. maj 1917

(Brevet ses i indledningen)

"I morges da jeg kom ind i min sygesal i lazarettet, Mittelschule" i Ath i Belgien, læste jeg navnet Skrumsager over en seng. Det var din søn Sigurd, der har været syg i 8 dage og i nat er havnet på min sygeafdeling. Sigurd har en ret stærk lungehindebetændelse med høj feber og kan ikke selv skrive. Han

er fuldstændig ved klar bevidsthed trods 40 grader i feber, hjertet arbejder godt, der er udsigt til, at den kraftige unge mand nok skal klare situationen, men i alle tilfælde er han ret svært syg, og jeg vil foreløbig føle mig forpligtet til at sende dig en lille daglig beretning."

Den 9. maj 1917 (sendt til Berlin)

"I går sendte jeg dig et brev til Berlin med fortællingen om din søns Sigurds sygdom. Han har jo ligget på lazarettet Lambrecht i Montigny-en-Gohelle i nærheden af Dounai med dysenteri, der synes at forløbe meget let. Han blev så sendt til en afdeling for let syge i Ath i Belgien, men blev atter syg."

"Sigurd har lungehindebetændelse med udskillelse af en del væske i lungesækken. Denne væske er dog kimfri, og jeg har frem for alt andet i dag kunnet fastslå, at den er fri for tuberkulosebakterier. Han er dog ret svært medtaget og havde i går hele dagen temperaturer over 40 grader. Hjertet arbejdede i går aftes og endnu i morges ret uregelmæssigt og sløjt, men temperaturen var dog i morges sunket til 39 grader."

"Sigurd snakker om selv at skrive, for han havde lige fået brev om, at du nu var hjemme, men jeg sagde nej. Han får ikke lov til at skrive, før jeg er sikker på, at anstrengelsen ikke skader ham. Så længe skal jeg nok sende den daglige beretning."

Den 10. maj 1917

"Stor forandring er der ikke i Sigurds tilstand. I aftes gik det slet ikke godt. Temperaturen steg til 39,9, og pulsen var meget sløj og uregelmæssig."

Den 11. maj 1917

"I aftes holdt temperaturen sig på 38 grader, men natten var ikke god. Din søn sov dårligt, fantaserede en del og havde i morges 38,5 grader. Vandmængden i lungerne er steget noget, og undersøgelsen var i morges en meget stor anstrengelse for ham. Sigurd er begyndt at spise. I går fik han ikke mindre end 4 æg."

Den 12. maj 1917

"Hjertet arbejder for øjeblikket godt og regelmæssigt, men hele venstre lunge er sat ud af funktion. Din søn har fået appetit. Han satte i dagens løb ikke færre end 6 æg til livs, drak en flaske rødvin og en dygtig portion mælk"

Den 13. maj 1917

"Tilstanden uforandret, men ret tilfredsstillende. Temperaturen i aftes 39,7 og i morges 38,4. Pulsen god og regelmæssig"

Den 14. maj 1917

"Beretningen kan ikke meddele om store fremskridt, heller ikke i dag. I aftes var temperaturen 39,7 grader og i morges 38,4 grader. Appetitten kommer, venstre lunge begynder at røre på sig, selv om den endnu svømmer i væske, hvad der har meget at sige. Hjertets arbejder bliver dag for dag solidere og mere regelmæssige."

Den 15. maj 1917

"Endnu ingen større forandring. Temperaturen var i aftes 39,4 og her i morges 37,8 grader."

Den 16. maj 1917

"Temperaturen i aftes kun 38,2, i morges 37,8 og pulsen regelmæssig og tilfredsstillende. Appetitten har det knebet med i går og i dag. Han takker for hilsenen fra sin moder. Jeg spurgte, om han ville læse brevet. Han tog det også i hånden, men gav sig ikke til at læse det. Han fandt anstrengelsen for stor."

Den 17. maj 1917

"Endelig kan jeg skrive et brev om fremskridt uden "men"-er. En tydelig bedring, selv om den endnu ikke er stor. Tak for både dit og din kones breve og venlige hilsner til jer begge."

Den 18. maj 1917

"I aftes var temperaturen 38,7 men efter en god nats søvn havde Sigurd i morges kun 37,0 grader. Første gang fri for feber."

Den 19. maj 1917

"Sigurds temperatur, der i aftes steg til 38,4, var i morges atter 37,0 grader. Han er betydelig livligere og kvikkere. Det synes at gå godt om end langsomt fremad, og jeg sender ikke mere daglige bulletiner, skal dog nok flittigt sende besked, indtil din søn selv kan skrive. Det vil forhåbentlig ikke vare længe."

(Der er en tom konvolut fra perioden mellem den 19. maj og den 1. juni.)

Den 24. maj 1917

"Det går os vedblivende godt. Højeste temperatur siden jeg sidst skrev, 37,9 grader. Vi er tydeligt på den bedste vej, men den vil blive lang."

Den 27. maj 1917

"Det går vedblivende godt, men langsomt. Sigurd skriver jo selv nu, så jeg

holder op med mine bulletiner. Jeg håber at kunne rejse hjem med 14 dages orlov sidst i denne uge. Din søns tilstand er nu således, at han ikke volder mig den mindste betænkelighed i så henseende."

Skærbæk, den 1. juni 1917

"Så svigtede jeg Sigurd og tog hjem med 14 dages orlov. Det kneb lidt for ham, da jeg sagde farvel. Det var ikke fri for, at der igen ville komme vand i øjnene. Men det går ellers vedblivende godt fremad. Kræfterne tager tydeligt til. 4-5 uger bliver han sikkert endnu i Ath, og så tænker jeg, at jeg kan sende ham på et reservelazaret i Tyskland."

Efterskrift

Den oprindelige årsag til, at jeg lånte Sigurds breve fra fronten af hans datter, Agnete, var myten om, at Sigurd var blevet alvorligt såret i Belgien, men blev reddet af en snarrådig læge, mens Sigurd lå i den del af lazarettet, hvor alt håb var ude.

En dansksindet læge ved lazarettet havde nemlig set navnet Skrumsager over en seng med en patient med mere end 40 grader i feber. Lægen genkendte navnet Skrumsager og kontaktede straks Sigurds forældre. Han fortalte dem om den meget alvorlige situation, Sigurd var i. Lægen bad forældrene om straks at tage affære, hvis de ønskede deres søn Sigurd levende hjem og ud af krigshelvedet. Sporenstregs satte Sigurds forældre alt i bevægelse og kørte i bil ned til Belgien gennem det krigshærgede Europa. De fik efter møje og besvær tilladelse til at køre derned og ankom til lazarettet kort tid efter. De fandt Sigurd, og de fik lov til at tage ham med i bilen hjem til et hospital i hjemstavnen.

Sigurds breve ændrer myten på mange punkter. Sigurd blev ikke såret, men fik pådraget sig en alvorlig lungesygdom. Sigurd blev syg i april 1917 ved fronten i Frankrig og ikke i Belgien. Lægen tog sig af behandlingen af Sigurd og informerede hver dag forældrene om sygdomstilstanden, indtil Sigurd igen kunne skrive. Forældrene fik først tilladelse til at besøge Sigurd godt 2 måneder efter, at de af lægen havde fået underretning om Sigurds alvorlige sygdom. Hvordan de rejste ned til lazarettet i Ath, Belgien er uafklaret. Endvidere fik forældrene ikke lov til at tage Sigurd med hjem, også fordi han var for syg til en sådan rejse, og lægen har sikkert også forbudt det. Sigurd kom først hjem til Bejstrupgård i november 1917, og hans krigstjeneste var dermed endeligt slut.

Jeg vil lade Sigurd få det sidste ord fra hans stilehæfte på Askov Højskole kort tid efter afstemningen den 10. februar 1920, hvor Sigurd har nogle refleksioner om 1. verdenskrig og om det at være dansksindet tysk soldat.

"Når man ser på de senere års udvikling af den nationale kamp i Sønderjylland, må man i høj grad sande det gamle ordsprog, der siger, at når nøden er størst, er hjælpen nærmest. Gennem fire år formåede de tyske våben at holde hele verden i frygt og bæven, og det så længe ud, som om det ville blive Tyskland, der skulle komme til at diktere freden. Den bedste og kraftigste sønderjyske ungdom ødelagdes på valpladserne, alt gik tilbage og i forfald, man tabte modet, og håbet blev mange gange lille.

Men så kom endelig omslaget i sommeren 1918. Det begyndte at lysne, og snart følte alle, at nu bar det nok frem mod befrielsens dag."

Sigurd Kloppenborg Skrumsager

Ved Lens i kamp ved Vestfronten den 31. januar 1917

Der kan komme øjeblikke, hvor man synes, at det hele kan være ligegyldigt, og da er det hele let og man kan spege og være i humør. - Dog er den letteste vej ikke den rigtige, føler jeg godt. Med alle disse grublerier kommer man selv til kort - sit sted, hvor man går hen med dem og finder fred - så er menneskers magt og vilje jo dog kun lille og svag."